

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ

О.В. СУЛИМА

**ПІДГОТОВКА ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ
ЗАКЛАДІВ У ФЕДЕРАТИВНІЙ РЕСПУБЛІЦІ
НІМЕЧЧИНА: ІСТОРІЯ, РЕАЛІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Методичний посібник

КИЇВ

2010

УДК

ББК

Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України як методичний посібник для вищих навчальних закладів України та закладів післядипломної педагогічної освіти (протокол № 4 від 26.04.2010 р.)

Рецензенти:

М.П. Лещенко – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки Київського Національного університету імені Тараса Шевченка

Н.М. Авишенюк – кандидат педагогічних наук, ст.наук.сп., завідувач відділу порівняльної професійної педагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України

О.В. Сулима. Підготовка вихователів дошкільних закладів у Федеративній Республіці Німеччина: історії, реалії, перспективи / методичний посібник. – К.: Видавництво «Альфа-Пік», 2010. – 72 с.

У методичному посібнику узагальнено розвиток освіти вихователів дошкільних закладів Федеративної Республіки Німеччина та розкрито особливості підготовки бакалаврів та магістрів цього напрямку у ВНЗ. Методичний посібник має практичну спрямованість, може використовуватись професорсько-викладацьким складом вищих навчальних закладів України, інституціями системи неперервної професійної педагогічної освіти у процесі здійснення професійного розвитку українських освітян; аспірантами, студентами, магістрантами дошкільної педагогіки при вивченні курсу «Порівняльна педагогіка», «Історія дошкільної педагогіки»

ISBN

© Сулима О.В., 2010 р.

© Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України

*ВИХОВАТЕЛЯ – НАЙКРАЩА І
ВІЧНА ПРОФЕСІЯ НА ЗЕМЛІ,
І КРАЩОЇ ПІД СОНЦЕМ НЕМАЄ.*

(Я.-А. КОМЕНСЬКИЙ)

ВСТУПНЕ СЛОВО

У міжнародних документах Ради Європи, ЮНЕСКО, Організації Економічної Співпраці та Розвитку, директивах Всесвітньої асоціації освіти дітей (*National Association for the Education of Young Children (NAEYC)*) наголошується на необхідності обізнаних фахівців, які здатні до професійного самовдосконалення та створення умов для цілеспрямованого, неперервного розвитку дітей дошкільного віку. В умовах інтеграції національної освіти до Європейського та світового освітнього простору необхідно враховувати результати порівняльно-педагогічних досліджень досвіду європейських країн в цій галузі.

Необхідність удосконалення національної системи професійної дошкільної освіти зумовлена низкою чинників, у зв'язку з якими, завдання вдосконалення організації навчального процесу з підготовки вихователів дошкільних закладів, формування їх професійних компетентностей набувають особливого значення. Вони є важливою умовою реалізації державної програми освіти.

Результати досліджень вітчизняних науковців з проблем розвитку професійної підготовки вихователів доводять, що постійне вдосконалення компетентності та якісна професійна підготовка фахівців для педагогічної діяльності необхідні всьому суспільству. Мова йде про необхідність розробки такої моделі професійної освіти з цього напрямку, яка б відповідала потребам часу та забезпечувала інноваційний розвиток вищих навчальних закладів на ринку освітніх послуг.

Особливо цінним для порівняльно-педагогічного вивчення є досвід Німеччини. Важливим є те, що традиції суспільного дошкільного виховання в Німеччині є одними з найдавніших, Німеччина випереджає Україну як за обсягами і глибиною змін, так і за показниками якісного та творчого вирішення проблем удосконалення системи підготовки вихователів на основі випереджувальних, креативних підходів. У Німеччині зросли вимоги до якості дошкільного виховання і навчання й, відповідно, до підвищення якості підготовки та кваліфікації педагогічних працівників. Прийняті

Федеральними землями нові Навчальні плани з навчання і виховання дітей дошкільного віку, зміна вимог до дошкільних закладів, підвищення кількості дітей із еміграційних сімей, концептуальне вдосконалення дитячих установ і сімейних центрів ставлять нові вимоги фахівцям дошкільних закладів. Вихователі з академічною освітою є стандартом усіх країн-учасниць Європейського Союзу, відповідно, у Німеччині підготовці вихователів дошкільних закладів також надається значна увага.

Німеччина входить до складу ініціаторів і найбільш активних учасників Болонського процесу. Слід нагадати про те, що в Болонській декларації та її наступних документах, прийнятих на засіданні міністрів освіти країн-учасниць Болонського процесу, сформульовані десять основних завдань, які будуть сприяти створенню до кінця 2010 року єдиного європейського освітнього простору; серед цих завдань одним з найважливіших є перехід на багаторівневу систему навчання. Відповідно до положень Болонської декларації в Німеччині введена дворівнева система навчання, зокрема підготовка майбутніх вихователів відбувається в університетах і вищих спеціальних школах за освітніми кваліфікаціями бакалавр (Bachelor), магістр (Master); зберігається також кваліфікація дипломованого спеціаліста (Diplomabschluss).

Методичний посібник розкриває динаміку розвитку професійної підготовки вихователів дошкільної освіти у Німеччині, охарактеризовує зміни, що відбувалися у підготовці кваліфікованих педагогічних фахівців дошкільної освіти протягом XVII-XXI ст.; детально розглядає умови вступу до вищих навчальних закладів Німеччини на спеціальність «Державно дипломований вихователь». У даній роботі автором на основі широкої автентичної джерельної бази проаналізовано програми підготовки бакалаврів та магістрів дошкільного виховання у ФРН. Особливу увагу приділено висвітленню матеріалу, у якому викладено зміст міжнародних програм магістерської підготовки вихователів, що діють у Німецьких університетах.

Посібник складається з трьох розділів, кожен з яких може бути використаним у аудиторній та самостійній роботі і може вивчатися більш

детально; творчих завдань та додатків. Творчі завдання спрямовані на формування у студентів навичок самоорганізації і вимагають від викладачів мінімального втручання у взаємодію студентів та надання консультацій студентам у виконанні проектної роботи. Додатки містять таблиці та повний перелік вищих навчальних закладів Федеративної Республіки Німеччина, що готують студентів за спеціальністю «Вихователь дітей дошкільного віку».

Матеріали викладені у посібнику можуть бути використані для аудиторної та самостійної роботи з курсу «Історія дошкільної педагогіки», «Порівняльна професійна педагогіка», «Зарубіжна педагогіка вищої школи».

РОЗДІЛ І
ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПІДГОТОВКИ ВИХОВАТЕЛІВ У
ФЕДЕРАТИВНІЙ РЕСПУБЛІЦІ НІМЕЧЧИНА

Організація підготовки вихователів у Німеччині базується на давніх традиціях і тісно пов'язана з особливостями системи дошкільної освіти. Особливий інтерес представляє динаміка якісних показників професії вихователя у освітньому просторі Німеччини як чинник забезпечення якості дошкільної освіти.

У численних працях українських учених висвітлена проблематика розвитку освіти у Німеччині (Н.В.Абашкіна, А.М.Соколова, О.М.Грановський, Л.П.Пуховська, С.П.Титович, Т.Г.Мойсеєнко, В.А.Гаманюк, Л.О.Ковальчук) та аналіз вибраних робіт зазначених вчених показав, що обрана проблематика не зазнала досконалого дослідження. У працях зарубіжних учених Д.Дершау (D.Derschau), К.Нойманна (K.Neumann), Г.Ернінга (G.Erning), А.Метцінгера (A.Metzinger), В.Нагеля (B.Nagel) знаходимо висвітлення історичних етапів розвитку професії вихователя дошкільної освіти у Німеччині.

Динамічність розвитку і якість професійної підготовки вихователя, її розробленість у вітчизняній порівняльній педагогіці, об'єктивна потреба в теоретичному та практичному вивченні зарубіжного педагогічного досвіду зумовили предмет дослідження даного розділу. Враховуючи те, що одним із стандартів європейського освітнього простору є забезпечення раннього розвитку людини і з огляду на предмет дослідження, нашим завданням є – характеристика етапів історичного розвитку професійної підготовки вихователів у Німеччині в аспекті динаміки якісних змін.

Історичний розвиток визнаної державою професії вихователя охоплює два періоди: з XVIII-го – початок XX-го століття в Німеччині існувала професія гувернантки, яка в історії педагогіки Німеччини виконувала функції вихователя і вчителя для вищих соціально забезпечених груп населення.

Саме на основі професії гувернантки у середині ХІХ-го століття виникає професія вихователя, яка надалі була інституціоналізована і визнавалася лише за умови здачі державного екзамену.

Поява професії гувернантки ознаменувала початок жіночої професійно-педагогічної діяльності у освітньому просторі Німеччини. Ідея про виховання і навчання дітей була запозиченою у ХVІІ столітті у Франції та введеною у Німеччині та Європі. За новим уявленням домашнього виховання постала нова жіноча професія: «французька гувернантка» – це «німецька вихователька»[7;417]

Якщо мова йшла про гувернанток, то мала на увазі освічена жінка, яка виконувала функції, що відрізнялись від функцій жінки-господині, жінки-домогосподарки і матері [6;7]. Ці жінки старалися набути знань і здібностей в різних областях науки – іноземні мови, мистецтво, література або фізіологія, щоб звільнитися з їх колишньої ролі жінки, бути економічно самостійною. Вища освіта давала можливість зробити домашнє виховання і навчання професією.

У Німеччині протягом ХVІІІ-го і ХІХ-го століття гувернантками працювали доньки з освічених сімей. Вони хотіли бути вищими ніж «французки», їх вищою виховною метою, окрім виховання красивих манер, була освіта серця. Для розрізень, німецькі жінки часто назвали себе «виховательками». Насправді ж відмінність між французьким і німецьким стилем виховання і навчання була ледве помітна.[7;418-423].

Професія гувернантки або як називали ще домашньої вчительки мала в ХІХ столітті спочатку значний зліт, оскільки потреба у виховному персоналі усвідомлено зростала в дворянських і міських сім'ях. У другій половині ХІХ-го століття була введена посада державно екзаменованого німецького вчителя, яка поступово витіснила професію гувернантки в Німеччині [6; 195]. У той же час паралельно розвивалася диференційована виховна і освітня система, яка була тісно пов'язана з соціальними рівнями, і вимагала виникнення нових професій в тому числі «садівниці» – наразі сьогоденішнього державно визнаного вихователя.

У ході індустріалізації змінювалися економічні і соціальні відносини, у малозабезпечених соціальних групах загостилась проблема зубожіння, тому в робітничих сім'ях не могли відмовитися від заробітку матерів, внаслідок чого виховання маленьких дітей поза рідною домівкою стало необхідним сім'ям [4;13]. Працюючі батьки мали тепер можливість віддати своїх дітей в так звані «установи для маленьких дітей, школу для маленьких дітей або заводський дитячий садок». Перші заклади для сімей з нижчих соціальних груп були створені у 1825 році з метою захисту дітей від нещасних випадків, аварій, що виникали, коли діти залишилися вдома самі. Жінок, які працювали в цих закладах з дітьми називали по різному: "Наглядачка, охоронниця, керівниця, санітарка, служниця, нянька або бонна"[5;44]. На посаду бонни приймалися вчительки, які не змогли знайти роботи у вищих соціальних групах, монашки, старші за віком безробітні жінки, молоді дівчата, які навчались на гувернанток і були добре ознайомлені з доглядом за дитиною. Німецькі науковці Ернінг Г. та Гарі Г. (Erning G., Gary G.) зазначають у своїх дослідженнях, що бонни повинні були виховувати у дітей з малозабезпечених сімей дисципліну, наглядати за здоров'ям дітей і оберігати дітей від зовнішньої небезпеки, що ніяк не можна було назвати, "педагогічним вкладом"[4; 13-15, 21-23] [5; 3-21, 44].

Оскільки бонни тільки наглядали за дітьми і не займалися цілеспрямовано навчанням і вихованням, то від них не вимагали відповідної професійної освіти і також не існувало таких установ, де можна було отримати спеціальність бонни або наглядачки. Проте в першій половині XIX століття функціонування суспільного виховання маленьких дітей якісно змінилося внаслідок зміни суспільних і економічних відносини. Німецький педагог-дослідник Дітріх фон Дершау (Derschau D.) наголошував – «Чим більше у цих закладах будуть приділяти увагу не тільки нагляду за дитиною, але і розвитку особистості, фізичній, духовній і вольовій підготовці дитини до школи, тим менше вистачатиме жінкам, які наглядають за дітьми, досвіду та традиційних уявлень про виховання, і тим більше виникатиме питання про значення належної кваліфікації та професійності персоналу»[2;68]. Саме з

необхідності професійного нагляду за дітьми педагогічно освіченим персоналом виникає нова освітня установа – дитячий садок і професія вихователя дитячого садка.

Підкреслимо, що в українських джерелах науковці вважають першовідкривачем освітніх закладів та освіти виховного персоналу Фрідріха Фребеля (F.Fröbel), тоді як німецькі науковці стверджують, що перший «Семінар для вчителів маленьких дітей» у 1836 році проводить Теодор Флінднер (Theodor Flindner)[2; 68]. Водночас німецькі науковці схиляються до думки, що більш вагомий внесок у розвиток дошкільного виховання зробив Фрідріх Фребель, який у 1840 році засновує перший дитячий садок[5;57]. А згодом, у 1849 році Ф.Фребель відкриває в м. Бад Лібенштайн свій перший професійно-педагогічний заклад – «Установа для всестороннього життєпізнання крізь розвиваюче-виховну освіту людини»[5;89]. До навчального закладу був прикріплений дитячий садок для організації педагогічної практики. Доглядачок за дітьми, Ф. Фребель пізніше він називає «садівницями», тобто виховательками.

Вимоги до вступників, вік яких мав бути 18-22 роки, були наступними: 1) атестат про закінчення школи для дівчат, 2) довідки про стан здоров'я, 3) представлення автобіографії, 4) вміння співати, та 5) можливість оплачувати навчання. Навчання зі спеціальності вихователь тривало рік і включало, як теоретичні, так і практичні заняття з таких предметів: педагогіка, людинознавство, релігія, історія, іноземні мови, малювання і спів. Окрім того, щоб підтримати виховательок в їх професійній діяльності, пропонувались багаточисленні семінари та курси перепідготовки. Відвідуючи ці семінари вчителі також мали можливість перекваліфікації з вчителя на вихователя. Працевлаштуватись вихователі могли не тільки в відкритих закладах але й приватно, в родинях заможних громадян[5;88-101].

З першою інституційною формою навчання для педагогічно кваліфікованого персоналу Ф. Фребель(F.Fröbel) заклав камінь до фундаменту інституціоналізації нової виховної педагогічної професії та утворення нової професійної свідомості. За Фребелівською концепцією

вихователі тепер були не наглядачами в закладах «для нагляду за дітьми», а професійною педагогічною «силою, яка надавала справжнє виховання дитини та була радником для батьків у питаннях виховання дітей»[2;69-71].

Кількісне зростання дитячих садків у Німеччині було причиною того, що з 1908 року здобуття професії вихователя стало державно регульованим в контексті реформування жіночої шкільної освіти. А саме введення державою однорічного фахового курсу з дошкільної освіти в усіх загальних жіночих школах. Державне регулювання визнали і церковні заклади освіти, щоб забезпечити працевлаштуванням усіх студентів, оскільки державно перевірений випускник мав привілеї у знаходженні і збереженні посади.

Наступні якісні зміни у освітньому становленні вихователів відбулися за часів правління Ваймарської Республіки, вже 1928 року було введено дворічне навчання для вихователів[2;71-72]. Відтепер набули поширення не тільки педагогічні концепції Ф.Фребеля (F.Fröbel), а й альтернативні підходи до педагогічної роботи дитячих садків. Так, італійська вчена Марія Монтесорі істотно вплинула на виховання дітей дошкільного віку та освіту вихователів. За вченням Монтесорі, «садівниці» – це вихователі, що мають сприяти вільному і самостійному розвитку дитини як особистості [9;121-123].

Але з початком націонал-соціалістичного панування у 1933 році в Німеччині було розкритиковані і заборонені педагогічний рух та педагогіка Марії Монтесорі. До 1945 року виховання в дитячих садках та освіта педагогічного персоналу були жорстко уніфіковані, контрольовані і відповідали цілям націонал-соціалістичного режиму [9;125]. Це свідчило про регрес дошкільної освіти.

Після Другої світової війни деякі федеративні землі Німеччини повернулися до педагогіки дитячих садків та освіти вихователів часів Ваймарської республіки[2;72]. Аж до середини 60-тих років минулого століття основні педагогічні ідеї Ваймарської республіки, з незначними специфічними доповненнями освітянами кожної з земель, визначали професію та професійну освіту вихователя. На основі об'єднання чисельних

соціально-педагогічних освітніх підходів виникла теперішня професія вихователя.

У рамках конференцій Міністерства культури, що відбувалися з 1967 по 1982рр. було визначено термін «державно-дипломований вихователь(ка)». («*staatlich anerkannter Erzieher*») Це передусім надало самоусвідомлення і зміни життєвих концепцій жінок, які працювали за цим фахом. Угода сторін від 1967 року визначає трирічну тривалість навчання(два роки теоретична освіта, рік – виробнича практика) і висуває умови вступу – закінчення середньої школи та рік пропедевтичної професійної практики. Сучасна форма структури освіти базується, в основному, на висновках конференції Міністерства культури 2000 року.

Разом з акредитацією спеціальності, яка дослівно звучить «Державно визнаний вихователь» («*staatlich anerkannter Erzieher*»), були введені «Навчальні програми для вихователів дитячих садків, нянь, сімейних вихователів, вихователів для роботи з молоддю» у вищій професійній школі з соціальної педагогіки (в Баварії – академія соціальної педагогіки). Відбувається зміна у навчальних програмах, виключають курси культурознавства та краєзнавства. Натомість вводять нові навчальні дисципліни – «Практика сучасних методів», «Соціологія», «Домашня педагогіка і домашнє навчання», «Лікувальна педагогіка», «Вікова гігієна» [9;221]. Внесені рішенням конференції Міністерства культури зміни до освітніх програм вихователів були розглянуті і затверджені кожним регіоном протягом наступних п'яти років[9; 221-222]. Уже через 15 років після першого спільного рішення федеративних земель про структуру освітнього шляху «державно дипломованих вихователів», змінилися і розвинулися, досить протилежно в деяких федеративних землях, форма навчання та екзаменаційні умови. Для досягнення єдності в питаннях освіти вихователів у 1982 році вступає в силу «Угода сторін про освіту та екзаменування вихователів» [1;178]. Угода чітко визначала зміни в умовах вступу і вимагала замість однорічної пропедевтичної професійної практики закінчену професійно-технічну освіту чи багаторічний трудовий стаж [3; 979].

Порівняємо освітню мету, умови допуску, структуру і зміст навчальних програм підготовки вихователів визначені Рамковими угодами 1967, 1982 та 2000 років у таблиці.

Таблиця 1.1

Рамкові угоди освіти вихователів

16./17.03.1967	24.09.1982	28.01.2000
	Освітня мета	
Розвивати у майбутніх вихователів здатність працювати у різних соціально-педагогічних сферах	Розвивати у майбутніх вихователів здатність працювати вихователем у різних соціально-педагогічних сферах / працювати вихователем самостійно	Здійснювати освітні і виховні завдання, сприяти всебічному розвитку у всіх соціально-педагогічних сферах у якості вихователя, або готувати майбутніх фахівців до самостійної відповідальної приватної діяльності вихователем
	Допуск	
Кандидати мають бути віком не менше повних 17 років або мати довідку про закінчення професійної школи або пройти щонайменше річну передпрактику	Кандидати повинні надати атестат про закінчення школи або мати закінчену дворічну професійну підготовку чи відповідну до законів федеративних земель професійну діяльність або спеціальну практику або навчання у професійній школі	Закінчення середньої школи або рівнозначне визнане закінчення навчання Спеціальна професійна підготовка чи залежно від тривалості навчання визнана земельними законами кваліфікація
	Структура	
Дворічне навчання у професійному училищі. По закінченню річна виробнича практика	Трирічне навчання з обов'язковим включенням річного вивчення особливостей правових та організаційних питань професійної педагогічної діяльності у федеративних землях	Загальний термін навчання враховуючи професійну підготовку містить як правило 5 років, мінімально 4 роки. Заочне навчання триває відповідно довше. Практична підготовка у різних соціально-педагогічних сферах

		діяльності
Зміст		
Педагогіка, психологія, педагогіка, психологія, соціологія, дидактика і методика дошкільної освіти, освіти молоді та освіти дорослих	Зміст підготовки повинен відповідати суттєвим вимогам соціально-педагогічної галузі	Мінімальне навантаження 2.400 навчальних годин, з них - 1.200 год. практики, з них 600 год можуть бути перезараховані з шкільної допрофесійної підготовки
Дисципліни особистісного розвитку - релігія, німецька мова, іноземна мова, музика, естетика	Мінімальне навантаження 30 годин, з них - 24 години професійно-орієнтованого спрямування	Рамкова сітка годин - професійно спрямовані дисципліни: мінімум 360 год.; фахові дисципліни: мінімум 1.800 год.; практика: мінімум 1.200 год.
Дидактика і методика соціально-педагогічної діяльності	Мінімум 12 годин на тиждень дидактично-методичних занять з практичними завданнями з дидактики і методики соціально-педагогічної діяльності, художнього, трудового, музичного, ігрового, фізичного виховання.	Усього: мінімум 3.600 год.
Виробнича практика	Обов'язковими предметами є : педагогіка, психологія, дитяча література, соціальна гігієна, правознавство.	Навчальні тематичні напрями: комунікація і суспільство; соціально-педагогічна теорія і практика; музично-естетична творчість; екологія і здоров'я; організація, правознавство і управління; релігія/етика відповідно до законодавства земель.
Екзамени		
Екзаменування поділяється на дві частини: 1) письмова робота з усним захистом - відбувається після закінчення теоретичного курсу; 2) оцінювання методичної роботи - відбувається після закінчення виробничої практики	Два часткових екзамена або інтегрований випускний екзамен Перша частина екзамену відбувається у кінці професійно-теоретичного навчання і складається з трьох письмових робіт, розрахованих на 10	Письмовий екзамен у формі двох письмових робіт з фахових дисциплін, розрахованих на 6 годин. Усний екзамен можливий за вибором студента. Усний екзамен можна замінити високоякісним виконанням колоквиуму

	<p>годин; усна перевірка може відбуватися з усіх предметів Друга частина екзамену відбувається у кінці виробничої практики, на ній оцінюється дидактично-методичні вміння студентів.</p>	<p>та представленням презентаційного дослідження. Кваліфікаційний екзамен відбувається протягом виробничої практики</p>
--	--	---

Джерело: Rolf Janssen. Die Ausbildung Frühpädagogischer Fachkräfte an Berufsfachschulen und Fachschulen. Eine Analyse im Ländervergleich.- München, - Deutsches Jugendinstitut e. V., 2010, ISBN 978-3-935701-56-3, S- 16.

Як бачимо з *таблиці 1.1.*, освітня мета підготовки майбутніх вихователів за Рамковою угодою від 2000 року є більш широкою і, на відміну від попередніх угод, спрямована на підготовку висококваліфікованого фахівця дошкільного навчання і виховання, здатного працювати з дітьми в державних і приватних установах. Допуск кандидатів до навчання майже на змінився – кандидати мають бути віком не менше 17 років, мати атестат про закінчення середньої школи або рівнозначне визнане закінчення навчання у професійній школі, бажаною є також довідка про проходження передпрактики.

На відміну від передумов вступу, значно змінилася структура підготовки вихователів – вона зросла від двох до п'яти років навчання з обов'язковою практичною підготовкою у різних соціально-педагогічних сферах діяльності. Зміст навчальних програм з обов'язковими предметами (педагогіка, психологія, дитяча література, соціальна гігієна, правознавство) збагатився навчальними тематичними напрямками: комунікація і суспільство; соціально-педагогічна теорія і практика; музично-естетична творчість; екологія і здоров'я; організація, правознавство і управління; релігія/етика відповідно до законодавства земель. Рамкова сітка годин зросла до 3.600 навчальних годин. Екзамени залишилися поділеними на дві частини але зросли вимоги до виконання письмових робіт; усний екзамен стало

можливим замінити на високоякісне виконання колоквиуму та представлення презентаційного дослідження; кваліфікаційний екзамен відбувається протягом виробничої практики.

Відповідно до Рамкової угоди 2000 р. розглянемо сучасні умови вступу до Професійної академії соціальної педагогіки (Баварія), що визначаються наступним чином: абітурієнт, який має свідоцтво про неповну середню загальну освіту може бути допущеним до навчання у академії на фах вихователя якщо він має перед практику, або закінчену дворічну професійну освіту з соціально-педагогічного фаху, або медичну освіту. Також допускаються до вступу абітурієнти, які здійснили добровільний соціальний рік служби у соціальних закладах або мають стаж роботи – мінімум чотири роки, та ін. Випускники з атестатом про середню освіту чи з свідоцтвом про успішне закінчення 11 класу з соціальним нахилом мають пройти рік передпрактики. Наочно зміст шкільних та професійних передумов для вступу до Професійної академії соціальної педагогіки представлено у таблиці 1.2 (Див. дод. А)

Вимоги до абітурієнтів професійних академії у порівнянні з 60-ми-70-ми роками минулого століття стали значно вищими, форма ж освіти, тривалість її та зміст істотно не змінилися[1;185-186,209]. Структура освіти поділяється в основному на три частини:

- Наявність допрофесійного досвіду (1-4роки)[1; 190-192].
- Дворічна теоретична підготовка з наступним навчальним змістом: загальноосвітні дисципліни, правознавство, гігієна, дидактика та методика соціально педагогічної практики, мистецтво, музика, гра, фізичне виховання, педагогіка, психологія, дитяча та юнацька література [1; 219].
- Річна практика для поглиблення та доповнення предметної теоретичної освіти [1; 223].

Питання вищої освіти вихователів ФРН набуває з кожним роком все більшої важливості. В рекомендаціях освітньої комісії Німецької освітньої спілки від 1970 року було зазначено про важливість *загальної кваліфікації* спеціалістів дошкільної освіти, а у 1993 році Профспілка працівників освіти і

науки на профспілковому дні висунула вимоги про необхідність *вищої освіти* вихователів. Дискусіями освітніх форумів, результатами досліджень Пізи у 2001 році а також результатами досліджень проблем раннього дитинства ОЄСР та Профспілкою працівників освіти і науки було узагальнено і підтверджено необхідність *академізації* освіти вихователів у Німеччині . В Рамковій угоді 2002 року про освіту та атестацію вихователів дошкільних закладів сказано, що освітньою метою вихователів є розвиток здатності майбутніх педагогів до виховних, освітніх завдань та самостійного догляду за дитиною у будь-якій соціально-педагогічній сфері. Освіта повинна сприяти професійній компетенції, пов'язуючи у собі професійні, фахові та соціальні компетенції. Професійна кваліфікація здобувається за умови закінчення ВНЗ [10;2].

Зміни у суспільстві, демографічний розвиток та відкритість відносин у Європі розпочали змінювати профіль та поле діяльності вихователів Німеччини. Німецькі вчені Г.Ернінг (G.Erning), А.Метцінгер (A.Metzinger), В.Нагель (V.Nagel) констатують, що сучасні зміни в системі професійної підготовки вихователів зумовлені провідними тенденціями розвитку європейської педагогічної реальності.

Література до розділу I

1. Ausbildungs- und Prüfungsordnungen der Bundesländer; Tabellenauszug aus Rauschenbach/Beher/Knauer 1996, S. 190
2. Derschau, D. von: Personal: Entwicklung der Ausbildung und der Personalstruktur im Kindergarten. In: Erning, G./Neumann, K./Reyer, J. (Hrsg.): Geschichte des Kindergartens. Band II: Institutionelle Aspekte, systematische Perspektiven, Entwicklungsverläufe. Freiburg: Lambertus 1987, S. 67-81
3. Derschau, D. von: Erzieher/Erzieherin. In: Roth, L. (Hrsg.): Pädagogik: Handbuch für Studium und Praxis. München: Ehrenwirth 1991, S. 973-987
4. Erning, G.: Geschichte der öffentlichen Kleinkinderziehung von den Anfängen bis zum Kaiserreich. In: Erning, G./Neumann, K./Reyer, J. (Hrsg.): Geschichte des Kindergartens. Band I: Entstehung und Entwicklung der öffentlichen Kleinkindererziehung in Deutschland von den Anfängen bis zur Gegenwart. Freiburg: Lambertus 1987, S. 13-41
5. Gary, G.: Geschichte der Kindergärtnerin von 1779 bis 1918. Wien: Edition Praesens 1995
6. Hardach-Pinke, I.: Die Gouvernante: Geschichte eines Frauenberufs. Frankfurt: Campus 1993
7. Hardach-Pinke, I.: Erziehung und Unterricht durch Gouvernanten. In: Kleinau, E./Opitz, C. (Hrsg.): Geschichte der Mädchen- und Frauenbildung. Band 2. Frankfurt: Campus 1996, S. 409-427
8. Hederer, J.: Ausbildung von Erziehern und Sozialpädagogen. In: Bayerisches Staatsministerium für Unterricht und Kultus (Hrsg.): 150 Jahre Kindergartenwesen in Bayern. Festschrift anlässlich der 150-Jahrfeier der von König Ludwig I. genehmigten "Bestimmungen, die die Einrichtung von Kinderbewahranstalten betreffen". München: Reinhardt 1989, S. 210-231
9. Metzinger, A.: Zur Geschichte der Erzieherausbildung: Quellen - Konzeptionen - Impulse - Innovationen. Frankfurt: Peter Lang 1993
10. Rahmenvereinbarung über Fachschulen, Beschluss der Kultusministerkonferenz vom 07.11.2002, S. 2.

ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ ДО РОЗДІЛУ I

1. Дайте порівняльну характеристику виникнення професії вихователь в Німеччині та в Україні.
2. Визначте основні історичні етапи розвитку професії вихователя в Україні та Німеччині.
3. На основі викладеного матеріалу першого розділу підготуйте порівняльну характеристику у формі презентаційного повідомлення на тему «Гувернерство в Німеччині і Україні».
4. Підготуйте пропозиції щодо використання позитивного німецького досвіду у роботі сучасних вихователів.
5. Визначте позитивні та негативні моменти в програмі становлення і діяльності молодих вихователів в Україні та за рубежом.

РОЗДІЛ II

ПІДГОТОВКА БАКАЛАВРІВ ДОШКІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ У ВНЗ НІМЕЧЧИНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Питання навчання і виховання дітей раннього віку все більше постає в центрі суспільної уваги. У Німеччині зросли вимоги до якості дошкільного виховання і навчання й, відповідно, до підвищення якості підготовки та кваліфікації педагогічних працівників. Прийняті Федеральними землями нові Навчальні плани з навчання і виховання дітей дошкільного віку, зміна вимог до дошкільних закладів, підвищення кількості дітей із еміграційних сімей, концептуальне вдосконалення дитячих установ і сімейних центрів ставлять нові вимоги фахівцям дошкільних закладів. Вихователі з академічною освітою є стандартом усіх країн-учасниць Європейського Союзу, відповідно, у Німеччині підготовці вихователів дошкільних закладів також надається значна увага [3, С. 6].

Різні аспекти німецької моделі підготовки педагогічних кадрів досліджували у своїх численних працях українські вчені Н. Абашкіна, Л. Пуховська, В.Кравець, І.Гуревич, Н.Козак, Т.Мойсеєнко, А.Турчин та аналіз вибраних робіт зазначених вчених показав, що питання підготовки бакалаврів дошкільної освіти не зазнала досконалого дослідження. У працях зарубіжних учених С. Хольце (S. Holze), К.Коніга (K. Konig), П. Пастернака (P. Pasternack), Б. Аммерманна (B. Ammermann), З. Бекорда (S. Beckord) знаходимо висвітлення питання змін в академічній підготовці вихователів.

Враховуючи практичну важливість застосування в Україні досвіду Німеччини у підготовці бакалаврів дошкільної освіти та проектуванні нової освітньої політики в умовах євроінтеграційних процесів, об'єктивна потреба в теоретичному і практичному вивченні зарубіжного досвіду зумовили вибір теми і предмет дослідження другого розділу. Враховуючи те, що одним із завдань європейського освітнього простору є підготовка висококваліфікованих кадрів для забезпечення повноцінного раннього

розвитку людини і з огляду на предмет дослідження, завданням цього розділу є характеристика змісту підготовки бакалаврів дошкільної освіти у ФРН.

Система вищої освіти ФРН приєднавшись до Болонського процесу ввела двоциклове навчання (ступенева освіта), запровадила кредитну систему, сформувала системи контролю якості освіти, розширила мобільність студентів і викладачів, забезпечила працевлаштуванням випускників [4, С. 5]. З 2004 року здобути освітньо-кваліфікаційний рівень «Бакалавр дошкільної педагогіки» стало можливим більше ніж у 12 університетах Німеччини [6]. Раніше такі освітні послуги надавав лише один університет та декілька педагогічних Вища професійна школаів.

На сьогодні у багатьох вузах країни розроблена велика кількість навчальних планів зі спеціальності «Навчання і виховання дітей дошкільного віку. Бакалавр педагогіки» (Bachelor of Arts). Вищі навчальні заклади і напрями підготовки бакалаврів педагогіки дошкільної освіти представлено у Таблиці 2.1. [Див. дод. В] та у додатку С.

Термін навчання за програмою підготовки «Бакалавр дошкільної педагогіки» коливається від шести до семи семестрів та має однакове модульне навантаження 180 кредитів.

Проаналізувавши модульні книги вищеназваних (Дод. В, Дод.С.) вузів коротко представимо зміст деяких програм підготовки бакалаврів дошкільної педагогіки у ВНЗ Німеччини.

Вища школа м. Есслінген(Hochschule Esslingen (FH)). Готує бакалаврів за напрямом «Навчання і виховання дітей дошкільного віку». Навчання передбачене на стаціонарі, набір студентів здійснюється за співбесідою і розрахований на 25 місць. Зміст навчальної програми поділений на шість тематичних напрямів:

Тематичний напрям I: Дитина, дитинство, дитячий світ.

Тематичний напрям II: Заклади дошкільного виховання для дітей.

Тематичний напрям III: Навчання і виховання : індивідуальна та групова робота.

Тематичний напрям IV: Співпраця у контексті суспільства.

Тематичний напрям V: Професіоналізація, організація і менеджмент.

Тематичний напрям VI: Соціально-педагогічна робота як професія і наука.

У навчальну програму включені модулі, що готують майбутніх фахівців до методично-дидактичної практичної діяльності з дітьми:

- Комунікація і мовлення.
- Естетична освіта і креативність.
- Математична, природознавча і технічна освіта.
- Емоційна і соціальна освіта, ціннісне виховання.
- Засоби масової інформації, дитяча та підліткова література.
- Музика, ритміка, психомоторика.

Євангелічна вища професійна школа м. Фрайбург Ev. Fachhochschule Freiburg. Пропонує два напрями підготовки бакалаврів : «Педагогіка раннього дитинства», «Навчання дітей дошкільного віку». Навчання відбувається на стаціонарі, групи розраховані на 25 студентів. Програма поділена на вісім тематичних напрямів та практику, які впорядковані за такими модулями:

- Основи навчального та виховного процесу.
- Співпраця в с специфічних освітніх сферах.
- Релігійно-педагогічна і дидактична компетенція.
- Компетенція відносин і саморефлексії.
- Виховне партнерство.
- Розвиток гендерної, інтеркультурної та інклюзивних компетенцій.
- Менеджмент.
- Наукова робота і методи дослідження (Бакалаврська робота, тези).
- Практичні фази навчання.

Педагогічний інститут м.Людвігсбург та Євангелічна вища професійна школа м. Ройтлінген-Людвігсбург(Pädagogische Hochschule

Ludwigsburg und Ev. Fachhochschule Reutlingen- Ludwigsburg) здійснюють набір та підготовку бакалаврів за напрямом «Дошкільне навчання і виховання». Навчання відбувається на стаціонарі, хоча можливе й заочне навчання. Усього відведено 75 навчальних місць: 50 студентів готують у Педагогічному інституті Людвігсбургу, 25 – у Євангелічній вищій професійній школі м. Ройтлінген. Програма підготовки вихователів поділена на два тематичних напрями:

1. Тематичний напрям «Основи педагогіки»:

- Буття дитини і дитинство, розвиток у ранньому віці, соціально-політичний і правовий контекст;
- Педагогічні заклади (історія і теорія), концепції і програми;
- Життєвий світ дитини і її сім'ї (генерації, культура, соціальний статус, побут, співпраця);
- Основи соціальної економіки і менеджменту управління дошкільними закладами і проектами;
- Методи дослідження дитинства і практичного дослідження

2. Тематичний напрям „Пізнання світу дитиною“:

- Мова, література, театр (оволодіння мовленням, мовами, літературою, письмом);
- Математика і розвиток ранніх математичних умінь (число, простір і форма, дати, випадок і ймовірність, діагностика і прискорення);
- Пізнання і розуміння дитиною світу (методи, концепції і теорії пізнання світу, демократичне співіснування);
- Естетична освіта (основи, методи, концепції, теорії, перспективи);
- Релігія/етика (Дитина і релігія, концепції і теорії релігійної та етичної освіти, інтеррелігійне навчання).

Педагогічний інститут м. Швєбіш Гмюнд (*Pädagogische Hochschule Schwabisch-Gmund*) пропонує стаціонарну програму підготовки бакалаврів дошкільного і початкового навчання, розраховану на 35 місць. Тематичними

напрямами програмного навчання є:

- Оволодіння мовою, розвиток мовлення, вивчення іноземної мови у дошкільному віці.
- Основи математики, розвиток природничих і технічних інтересів та здібностей.
- Дошкільна педагогіка.
- Дитяча психологія.
- Риторика: проведення батьківських зборів та співбесід.
- Вирішення і застереження конфліктів.
- Діагностування, інтервенція, консультування.
- Забезпечення якістю освіти у дитячих садках.
- Інтеркультурна і інтеррелігійна освіта.
- Естетично-музична освіта.
- Виховання рухливості.

Педагогічний інститут м. Вайнгартен (*Padagogische Hochschule Weingarten*) готує фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня – Бакалавр, за напрямом «Дошкільне і початкове навчання». Навчання здійснюється на стаціонарі, відведена кількість навчальних місць - 30. Програмою вибрані такі тематичні напрями:

- Педагогічні і психологічні основи виховання і навчання.
- Спостереження, аналіз, документація і сприяння мовленнєвого, математичного, природничого, релігійного, мистецького, музичного розвитку дитини.
- Співпраця з батьками та закладами освіти.
- Менеджмент управління.

Вища професійна школа м. Мюнхен *Fachhochschule Munchen* пропонує бакалаврат за напрямом «Навчання і виховання дітей дошкільного віку». Всі дисципліни програми поділені на чотири модульні тематики:

- Основи наукових знань.
- Організація і менеджмент.

- Норми оцінювання.
- Професійна діяльність і галузі виховання і навчання.

Католицька вища професійна школа м. Мюнхен (*Katholische Stiftungsfachhochschule München*) розробила програму підготовки бакалаврів за напрямом «Навчання і виховання дітей дошкільного віку». Навчання здійснюється на стаціонарі, заочне навчання також можливе. Модульна програма поділена на чотири тематичних напрями:

1. Основи наукових знань:

- Основи наукових досліджень.
- Навчання і розвиток дітей.
- Вади психічного і фізичного розвитку дітей.
- Методи соціальних досліджень і досліджень дитинства.
- Навчання і виховання у національному та інтернаціональному

контексті.

2. Сприяння навчанню:

- Становлення навчального процесу дітей.
- Релігійне навчання і виховання.
- Розвиток дитячої духовності.
- Розвиток мовлення.
- Природознавство і техніка.
- Навчання засобами культури, естетики і мас-медіа.

3. Організація і менеджмент:

- Філософсько-етичні основи.
- Основи правознавства.
- Соціальний і високоякісний менеджмент.
- Концепції навчальних процесів.
- Керівництво дошкільними закладами.

4. Поглиблене вивчення:

Дисципліни, які викладаються під час проходженням практики і є дисциплінами за вибором студента:

- Освітній менеджмент/ навчальне планування.
- Інтеграційна, інтеркультурна, релігійна педагогіка.

Католицька вища школа з соціальної педагогіки м. Берлін (*Katholische Hochschule fuer Sozialwesen Berlin (KHSB)*) пропонує підготовку бакалаврів за напрямом «Навчання і виховання дітей». Для навчання, що здійснюється на стаціонарі, абітурієнти мають пройти обов'язкову співбесіду. Програма навчання поділяється на 13 модулів. Навчальний модульний план базується на концепції самоосвіти індивідуума, на сучасних даних нейрофізіології і результатах наукових досліджень, на антропологічних та етичних основах. Важливим аспектом у побудові програми є концепція інклюзивності, як модель загальної педагогіки, що виходить з різноманітності досвіду дитячих світів та еволюційних потенціалів і сприяє всебічному навчальному процесу. Статева диференціація, соціокультурна різноманітність і обдарованість є вимогами до педагогічної діяльності.

Методично-дидактичні навчальні модулі: Комунікація і мовлення; Креативність і рух; Емоції та соціальні переживання; Природа і техніка; Релігія і вірування; Суспільно-політичні і правові основи навчання і виховання; Методи наукової роботи; Управління і менеджмент; Оцінювання і високоякісний розвиток. До програми навчання включені базові наукові дисципліни, що допомагають майбутнім фахівцям поглиблено вивчати і розуміти навчальний процес дітей дошкільного віку.

Вища професійна школа м. Потсдам (*Fachhochschule Potsdam*) здійснює підготовку бакалаврів «Навчання і виховання дітей дошкільного віку», яка охоплює 18 обов'язкових модулів, що викладаються протягом трьох навчальних років у таких *тематичних напрямках*:

- Теорія і практика професійної діяльності.
- Професійна діяльність : методичні, наукові і етичні основи.
- Освітня сфера : професійні і дидактичні компетенції для сприяння розвитку когнітивних, емоційних, соціальних, моторних, мистецьких, креативних, музичних здібностей дітей.

- Основи педагогіки.
- Соціально-наукові основи.
- Організаційні рамки : правові, організаційні і економічні основи.
- Написання бакалаврської роботи з усною презентацією.
- Практика і проектне навчання.

Університет м. Бремен (*Universitat Bremen*). До програми навчання бакалаврів дошкільного і початкового навчання включені такі обов'язкові модулі:

- Застереження конфліктів і насилля.
- Суспільствознавство.
- Дошкільне навчання.
- Підготовка дитини до школи.
- Навчання і виховання дітей віком від 0-3х років.
- Зв'язне мовлення, мова і література.
- Ритміка, музика і рух.
- Природа, математика і техніка.
- Етика, релігія, духовність.
- Співпраця з батьками.
- Перспективи професійної діяльності.
- Санітарно-технічні вимоги до дитячого садка.

Модулі за вибором:

- Інтегроване навчання.
- Німецька мова.
- Методика розвитку елементарних математичних уявлень.
- Дошкільна і шкільна педагогіка.

Вища школа прикладних наук м. Гамбург (*Hochschule fur angewandte Wissenschaften Hamburg (HAW Hamburg)*) під час стаціонарного навчання 40 майбутніх бакалаврів «Виховання і навчання дітей» на перших трьох семестрах модулі викладаються за такими тематичними напрямками:

- Педагогіка.

- Основи наукових знань.
- Соціологія.
- Правознавство.
- Основи наукових досліджень.

З четвертого семестру пропонується поглиблене вивчення модуля на вибір студента:

- Дошкільна педагогіка.
- Сімейне консультування.
- Менеджмент.

На 5 і 6 семестрі виконується проектна діяльність з обраної дисципліни, що може бути описана на 7му семестрі у бакалаврській роботі.

Університет імені Юстуса- Лібіга м. Гісен (*Justus-Liebig-Universität Giesen*). До змісту навчальних модулів програми підготовки бакалаврів дошкільної педагогіки включено поглиблене вивчення наступних дисциплін:

- Психологія.
- Педагогіка.
- Релігійна педагогіка.
- Педагогіка мистецтва.
- Музичне виховання.

Вища професійна школа м. Нойбранденбург (*Fachhochschule Neubrandenburg*) щорічно готує 60 бакалаврів дошкільного виховання за напрямом «Освіта і розвиток дітей». Програма підготовки поділена на чотири тематичних напрями:

1. *Наукові і методичні основи дошкільної педагогіки:*

- Основи наукового мислення і роботи.
- Основи педагогіки.
- Основи соціології.
- Основи психології.

2. *Професіоналізм і особисті компетенції:*

- Самопізнання.

- Аналіз інтерактивних процесів.
- Відтворення індивідуальної професійної біографії.

3. Проведення навчального процесу:

- Освіта, виховання і піклування як поле діяльності.
- Виховання та догляд за дітьми.
- Загальні методики дошкільного навчання.
- Фізичний розвиток і здоров'я дитини.
- Природознавство і математика.
- Мова і розвиток зв'язного мовлення.
- Музика і креативні види діяльності.

4. Управління:

- Соціальний менеджмент.
- Правові, політичні і організаторські умови.

Цікавим є також те, що під час усього навчання студенти зобов'язані вести щоденник спостережень.

Вища професійна школа м. Ольденбург- Остфрісланд (Fachhochschule Oldenburg / Ostfriesland /Wilhelmshaven (Studienort Emden)) пропонує навчання за напрямом «Інтегрована педагогіка раннього дитинства» освітньо-кваліфікаційного рівня – бакалавр. Навчання відбувається на стаціонарі, і розраховане на 35 студентів щорічно. Програма підготовки поділена за такими *тематичними напрямками*:

- Педагогічні і психологічні особливості виховання дітей з особливими потребами.
- Методика розвитку рідної мови.
- Пізнавальні, психосоціальні і психомоторні освітні програми .
- Керування і консультування.
- Сім'ї з особливими потребами – підсилення батьківських компетенцій.
- Фізичне виховання дітей.
- Методика навчання дітей іноземної мови.

- Виховання мистецтвом.
- Комунікації і естетика.
- Екологія.
- Педагогічний проект.
- Бакалаврська робота і колоквиум.
- Інклюзивна педагогіка.
- Керування, організація, консультування.
- Основи наукових досліджень.

До тематичних напрямів входять такі модулі:

- Основи дошкільної педагогіки.
- Розвиток дитини у ранньому віці.
- Методи наукової роботи.
- Емпіричне соціальне дослідження.
- Інклюзивна педагогіка.
- Інтеграційна педагогіка.
- Інтеркультурологія.
- Консультування і керівництво у дошкільних закладах.
- Основи правознавства.
- Розвиток дітей з особливими потребами.

Вища професійна школа прикладних наук і мистецтва м. Хільдесхайм (*HAWK Hochschule für Angewandte Wissenschaft und Kunst – Fachhochschule Hildesheim / Holzminden / Gottingen*) розробила програму підготовки бакалаврів «Навчання і виховання дітей», що тісно пов'язана з програмою підготовки соціальних педагогів. Навчання здійснюється на стаціонарі, існує також форма заочного та вечірнього навчання, семінари проводяться вечірніми, тижневими блоками або у вихідні дні. Основні тематичні напрями за якими розроблені модулі це:

- Навчання дітей дошкільного віку.
- Виховання дітей дошкільного віку.
- Соціалізація дітей.

- Менеджмент управління дошкільними закладами.
- Порівняльна педагогіка.
- Нейробіологія та нейропсихологія.

Вища професійна школа наголошує про надзвичайно велике значення зв'язку навчальних дисциплін з практикою. З цією метою створений пілотний проект «Наші діти» - на базі Вищої професійної школи діє дитячий садок для дітей студентів, які навчаються у вузі.

Вища професійна школа м. Білефельд (*Fachhochschule Bielefeld*).

Програма підготовки бакалаврів здійснюється за напрямом «Педагогіка дитинства» і розроблена згідно вимог європейських навчальних планів з підготовки вихователів. Основними тематичними напрямками програми є:

- Глобальна політика укріплення прав дитини.
- Дошкільна педагогіка.
- Інтеркультурна соціальна робота.
- Культура і медіа.
- Освіта впродовж життя.

Євангелічна вища професійна школа Райнланд-Вестфаллен-Ліппе та Вища професійна школа м. Бохум (*Ev. Fachhochschule Rheinland-Westfalen-Lippe (Studienort Bochum)*) готує бакалаврів дошкільної педагогіки. Щороку набирається 30 студентів на стаціонарне і заочне навчання. До змісту програми підготовки входять такі модулі:

- Основи наукового мислення і наукової роботи.
- Професійні компетенції (комунікація, презентація).
- Педагогічні теорії і програми.
- Психологія.
- Основи соціології, політології, правознавства.
- Основи антропології, теології і етики.
- Дидактика навчання дошкільників.
- Релігійна освіта і виховання.
- Методики дошкільного навчання і їх оцінювання.

- Інклюзивність.
- Зв'язок дошкільної педагогіки з іншими науками.
- Менеджмент і керівництво.
- Професіоналізм вихователя.
- Поле діяльності : дитячий садок, сімейні центри, підготовка молодшого персоналу, професійні консультаційні центри.
- Теорія і практика проектів.
- Бакалаврська робота і колоквіум.

До **Католицької вищої професійної школи Норд-Рейн-Вестфален м. Кельн** (*Katholische Fachhochschule Nordrhein-Westfalen (KFH NW)(Studienorte Koeln u. Paderborn)*) набір студентів для навчання за бакалаврським напрямом «Навчання і виховання дітей дошкільного віку» здійснюється за співбесідою. Програма підготовки фахівців містить обов'язкові модулі та модулі за вибором студента. Обов'язковими дисциплінами є:

- Наукове мислення і наукова робота.
- Навчання і виховання дітей як наука і професія.
- Суспільні і нормативні основи та рамкові умови навчання і виховання дітей дошкільного віку.
- Основи людського існування і розвитку.
- Керівництво дитячими дошкільними закладами.
- Догляд і розвиток дітей з особливими потребами.
- Релігійна освіта. Теологічні та дидактичні основи релігійно-педагогічної діяльності в умовах переходу дошкільників до навчання у школі.

Вища професійна школа м. Кобленц (*Fachhochschule Koblenz /RheinAhrCampus Remagen*) здійснює підготовку бакалаврів освітнього і соціального менеджменту раннього дитинства у формі заочного навчання. Програма підготовки складається з таких модулів:

- Основи економіки.

- Основи соціології.
- Педагогіка. Історія психології.
- Основи політології і економічних знань.
- Освітній менеджмент: методи і засоби педагогічних концепцій.
- Основи правознавства.
- Керівні функції в структурних змінах.
- Керівні профілі та особистість керівника.
- Концепції та розробка концепцій.
- Підприємництво.
- Презентація закладу на ринку менеджменту освітніх закладів.
- Основи стратегічного та оперативного менеджменту в навчально-

виховних закладах.

- Менеджмент персоналу І.
- Розвиток організаційної структури підприємства.
- Менеджмент персоналу ІІ.
- Бухгалтерський облік і контроль.
- Маркетинг, робота зі спонсорами.
- Розвиток організаційної структури ІІ.
- Спеціальний менеджмент.
- Високоякісні цілі та зразки.
- Основи якісного менеджменту.
- Оцінювання.
- Високоякісні критерії та стандарти сфери дошкільного

виховання.

• Спеціальні аспекти якісного менеджменту : педагогічна майстерність і якість освіти.

- Керівництво персоналом.
- Ділова англійська мова І – ІІ.
- Полікультурне навчання.
- Методика моделювання та презентацій.

- Ділове мовлення. Ведення переговорів.
- Вирішення конфліктів.

Євангелічна вища школа соціальної роботи м. Дрезден (Ev. Hochschule für Soziale Arbeit Dresden) пропонує підготовку за напрямом «Педагогіка дитинства» освітньо-кваліфікаційного рівня – бакалавр у формі стаціонарного та заочного навчання (блочні семінари проводяться 5 тижнів у семестр). Зміст програми поділяється на такі модулі:

- Педагогічна майстерність і професійна компетентність.
- Виховна і освітня компетенції.
- Дидактика і методики дошкільного виховання.
- Інтеграція і соціально-педагогічна діяльність.
- Організація, якісний менеджмент, керівна компетенція.
- Планування навчального процесу.
- Професіоналізм і особистість.
- Професійна комунікативна компетенція і соціальна компетенція.
- Організаційні і правові умови дошкільного навчання і виховання.
- Основи соціалізації.
- Освіта і компетенції.
- Педагогічний конструктивізм.
- Дидактика дитячого садка.
- Естетична компетенція.
- Допомога дітям в кризових ситуаціях.
- Гендерна специфіка і полі культурність.
- Соціально-педагогічні програми.
- Релігійна педагогіка.
- Оцінювання практики.
- Розвиток і контроль якості.
- Систематичне практичне спостереження.
- Виробнича практика, практика консультування.
- Планування і оцінювання виробничої практики.

- Бакалаврська робота.

Вища школа м. Магдебург-Стендаль (*Hochschule Magdeburg-Stendal (FH)(Standort Stendal)*) готує на стаціонарі бакалаврів дошкільної освіти за двома напрямками – «Методики дошкільного виховання» та «Навчання, виховання та догляд за дітьми дошкільного віку». Також є заочна форма навчання для працюючих вихователів. Програма підготовки поділяється на чотири тематичні напрями (ТН):

ТН 1: Розвиток освітніх і професійних компетенцій.

ТН 2: Міжгалузеві основи дитинознавства.

ТН 3: Економічні, політичні, правові і організаційні умови функціонування дошкільних закладів.

ТН 4: Професійна практика у соціальному контексті.

Модулі за вибором : 1. і 2. Семестр:

ТН 1: Основи науково-дослідної роботи; написання рефератів та біографічних нарисів; ділова англійська мова.

ТН 2: Історія дитинства; соціологія дитинства; сімейна педагогіка, історія психології і педагогіки. Загальна психологія, соціальна психологія, психологія особистості; теорія і історія навчання і виховання; розвиток дитини/ хвороби/ інвалідність; нейрон-науки, генетика.

ТН 3: Соціальна і сімейна політика.

ТН 4: Організація навчально- виховних і оздоровчих дитячих закладів.

3. і 4. семестр:

ТН 1: Дитинознавство – практичний аналіз.

ТН 2: Дослідження і соціальне включення; сексуальність, девіантність насилля; методи емпіричного соціального дослідження.

ТН 3: Законодавчі основи; права дітей.

ТН 4: Сімейне консультування і планування; Системи виховання, навчання і охорони здоров'я в інтернаціональному порівнянні.

5. і 6. семестр:

ТН 2: Методи практичного дослідження дитинознавства; охорона здоров'я дитини; методи оцінювання.

ТН 3: Менеджмент (фінансування, контроль, керівництво персоналом, стратегії розвитку і проектна діяльність).

ТН 4: Проектне навчання; методи конфліктології; методика роботи з сім'ями і професійними інстанціями; соціалізація приміщень дошкільних закладів.

Вища професійна школа м. Кіль (*Fachhochschule Kiel*). Навчальний план підготовки бакалаврів «Навчання і виховання дітей дошкільного віку» складається з 17 модулів, які впорядковані за такими тематичними напрямками: ▪ Теоретичні основи виховання і навчання; ▪ Освітня тематика; ▪ Професійна діяльність – дидактика і методика; ▪ Керівництво, менеджмент і рамкові умови; ▪ Наукова робота / Тезиси

Вища професійна школа м. Ерфурт (*Fachhochschule Erfurt*) здійснює підготовку бакалаврів « Виховання і навчання дітей від 0-10 років» на стаціонарі. Навчальними модулями програми є:

- Наукова кваліфікація.
- Педагогічний професіоналізм.
- Керівництво і менеджмент.
- Планування освітніх процесів.
- Освітні процеси в соціальних сферах.
- Індивідуальність та соціальна різноманітність.

Програмою підготовки визначено *базові компетенції* майбутніх фахівців:

- Педагогічна і соціально-наукова базова компетенція.
- Компетенції формування освітніх процесів.
- Компетенція партнерства і соціального простору.
- Компетенції творчої діяльності і групового менеджменту.
- Компетенції спілкування.
- Компетенції самостійної соціально-наукової роботи і досліджень.
- Компетенції керівництва і менеджменту.

Розкриємо детальніше зміст програми підготовки «Бакалаврів

педагогіки» (Bachelor of Arts) у *Вищій професійній школі Аліс Саломон м. Берлін (Alice-Salomon-Fachhochschule Berlin)* [2]. Вища професійна школа, починаючи з 2004 року, пропонує 7-семестрову навчальну програму «Виховання і навчання у ранньому віці» з підготовки вихователів дітей від 0 до 12 річного віку, з освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» («Bachelor of Arts»).

Існує очна та заочна форма навчання. Очна форма курсу починається з літнього семестру і відрізняється тісним зв'язком теорії і практики, що є супроводжуючою під час навчання та обов'язковими двома тримісячними практиками. У центрі навчання стоїть – оволодіння знаннями, апробація та рефлексія, як окремих теоретичних основ, так і практичних методів та методів дослідження. Кількість заявлених місць на кожен семестр не багато – 40, тому необхідною умовою прийому на очну форму навчання з даної спеціальності є атестат зрілості середнього загальноосвітнього чи середнього спеціального закладу, що дає право на вступ до ВНЗ із середньою абітурною оцінкою не менше 2,5 та *обов'язкова тримісячна перед практика у дитячому закладі* [6].

Навчання без відриву від виробництва (професійно-інтегрована форма навчання) розраховане для вихователів, які не хотіли б покидати педагогічну діяльність. Передумовою вступу є, щонайменше, рік роботи у дитячих закладах. Кількість навчальних годин скорочена за рахунок годин для самостійного опрацювання та проектних робіт. Навчання розпочинається з зимового семестру і здійснюється за двома основними напрямками на вибір – «Дитина до трьох років» або «Керування та менеджмент дитячих установ» [2].

Зміст навчальної програми «Виховання і навчання у ранньому віці. Бакалавр педагогіки (Bachelor of Arts)» розділений на *дев'ять навчальних частин та п'ять тематичних напрямів програми*: 1) Основи наукових знань; 2) Педагогічна діяльність у соціальному контексті; 3) Дидактика навчання; 4) Сфери діяльності педагогіки ; 5) Правові, організаційні і фінансові рамкові умови освіти.

Навчальні частини програми:

I. *Основи педагогіки та психології.* У цій навчальній частині йде виклад наукових основ теорії і практики педагогіки, методики виховання і навчання, теорії психології розвитку та нейробіології.

II. *Практичні і теоретичні методи дослідження.* Студенти ґрунтовно опрацьовують знання з різноманітних практичних методів дослідження, вивчають планування і звітність педагогічного процесу, режим роботи дошкільного закладу, ігрові теорії, ігрову педагогіку, методики врегулювання конфліктів. Разом з вивченням основ наукових досліджень студенти отримують ґрунтовні теоретично-методологічні і практично-методичні знання у галузі методів дослідження.

III. *Суспільно-політичні умови навчання і виховання.* Студенти отримують усі необхідні юридичні знання, що необхідні для педагогічної діяльності та роботи з дітьми та батьками; ознайомлюються з національною та інтернаціональними освітніми системами, закріплюють знання з англійської мови під час навчального семінару «Гендерні аспекти. Культурна і соціальна нерівність» за кордоном [2].

IV. *Дидактика навчання дітей.* Студенти здобувають знання і компетенції з сприяння розвитку когнітивних, емоційних, соціальних, фізичних, мистецьких здібностей дитини; вивчають методики навчання дітей елементарної естетичної освіти, природознавства, математики і техніки, розвитку зв'язного мовлення, світу і навколишнього середовища.

V. *Тіло, рух, здоров'я.* У цій навчальній частині йдеться про суспільні, соціальні, індивідуальні особливості здоров'я і захворювання дітей як фізичного так і психічного характеру. В рамках інтеграційної педагогіки студенти здобувають спеціальні знання з методики роботи з дітьми з вадами розвитку.

VI. *Заклади навчання, виховання для дітей дошкільного віку.* Студенти вивчають концепції дошкільної освіти в країні, розглядають питання професійного зросту педагога і професійної самокритики. Тематика курсу побудована так, що студенти отримують всі необхідні знання і здобувають

компетенції з усіх сфер діяльності дошкільного закладу, починаючи від керівництва дошкільним закладом, менеджменту, роботи з колективом до консультативної роботи і співпраці з сім'єю.

VII. *Практика*. Протягом навчання відбувається дві практики. Одна з них проводиться у дошкільному закладі для дітей віком від 0-3х років. Практика здійснюється на третьому і шостому семестрі і охоплює 12 тижнів з повною зайнятістю протягом дня і одним навчальним днем на тиждень у Вищій професійній школі. Завдяки супроводжуваним проектам та семінарам під час практики закріплюються теоретичні та практичні знання.

VIII. *Написання бакалаврської роботи*. Захист бакалаврської роботи підтверджує здобуті студентом знання і навички отримані протягом навчання.

IX. *Предмети за вибором студентів*. Для розвитку мистецьких і творчих здібностей студентів пропонуються навчальні дисципліни з курсу «Естетика» (музика, образотворче мистецтво, театр, танці).

До програми навчання включені *модулі*: 1. Усвідомлення дитини себе самостійним суб'єктом, що саморозвивається. 2. Інтеграція різноманітності навчання в усіх тематичних напрямках і модулях. 3. Трансдисциплінарність навчання. 4. Акцент креативних здібностей у спілкуванні з дітьми. 5. Тренування від саморефлексії до самокомпетенції. 6. Розвиток компетенцій управління. 7. Зв'язок теоретичного змісту з практичним досвідом у проектному навчанні. 8. Основи і практика наукових досліджень.

В умовах відкритості відносин європейських країн завданням державної освітньої політики ФРН з підготовки висококваліфікованих педагогів є підготовка фахівців дошкільної освіти європейського зразка. Німецькі вчені Б. Аммерманн (B. Ammermann), З. Бекорд (S. Beckord) наголошують, що педагогічна робота з дітьми дошкільного і молодшого шкільного віку вимагає від вихователів все більшої освіченості, ще ґрунтовніших диференційованих дидактичних знань, ще вищої чуттєвості та більшої любові до дітей [5, С. 45].

Література до розділу II

1. Bachelorstudiengang EZW – Studienstandorte Alle Studienstandorte mit dem Bachelorstudiengang im Kernfach Erziehungswissenschaft http://www.bv-paed.de/studienstandorte/sortier-und-suchfunktionen/copy3_of_sortier-und-suchfunktion
2. Der Studiengang „Erziehung und Bildung im Kindesalter – Bachelor of Arts“ <http://www.ash-berlin.eu/index.php?id=124>
3. Karsten König / Peer Pasternack: elementar + professionell. Die Akademisierung der elementarpädagogischen Ausbildung in Deutschland. Mit einer Fallstudie: Der Studiengang „Erziehung und Bildung im Kindesalter“ an der Alice Salomon Hochschule Berlin (HoF-Arbeitsbericht 5'08). Hrsg. vom Institut für Hochschulforschung (HoF) an der Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg, Wittenberg 2008. 159 S. ISSN 1436-3550. ISBN 978-3-937573-15-1.
4. Modulhandbuch des Studiengangs Early Education – Bildung und Erziehung im Kindesalter mit dem Abschluss Bachelor of Arts Hochschule Neubrandenburg Fachbereich Soziale Arbeit, Bildung und Erziehung Stand 27.11.2007. 52 S.
5. Profis in Kindertageseinrichtungen. Qualifikationsprofil „Fruhpadagogik - Fachschule/Fachakademie“ Bernd Ammermann, Siegfried Beckord u.a. unterstützt von der Weiterbildungsinitiative Frühpadagogische Fachkräfte. Stand: 19.06.2009.
6. Sarah Holze. Hochschulstudium für Erzieher/innen – ein aktueller Überblick. <http://www.kindergartenpaedagogik.de/1280.html>
7. <http://www.ehs-dresden.de/index.php?id=730>
8. <http://www.ev.froebelseminar.de/Verbundstudiengang.196.0.html>
9. <http://www.fh-bielefeld.de/article/fh/5803/1/1376?NavCatID=860>
10. <http://www.fh-oow.de/sowe/index.php?id=85>
11. <http://www.hawk-hhg.de/sozialarbeitundgesundheit/129367.php>
12. <http://www.katho-nrw.de/katho-nrw/studium-lehre/studienangebot/bachelorstudiengaenge/>

13. www.asfh-berlin.de
14. www.efh-bochum.de
15. www.efh-reutlingen-ludwigsburg.de
16. www.elisabethenstift.de/ausbildung/verbund-studiengang.htm
17. www.erziehung.uni-giessen.de/studium/wiki.php
18. www.grundschulpaedagogik.uni-bremen.de/lehre/index.html
19. www.hs-esslingen.de/sagp
20. www.hs-magdeburg.de/fachbereiche
21. www.hs-nb.de
22. www.kita-studiengang.de
23. www.ksfh.de
24. www.ph-gmuend.de
25. www.ph-weingarten.de
26. www.sozialwesen.fh-kiel.de
27. www.sozialwesen.fh-potsdam.de
28. www.sw.fh-muenchen.de
29. www.uni4kita.de

30.ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ ДО РОЗДІЛУ II

1. Виберіть програму підготовки бакалаврів дошкільної педагогіки одного з вузів Німеччини, яка вам до вподоби та зробіть порівняльний аналіз з програмою підготовки бакалаврів дошкільного виховання в Україні.
2. Розробіть рекомендації щодо вдосконалення програми підготовки бакалаврів Вашого навчального закладу.
3. Підготуйте пропозиції щодо удосконалення процесу підготовки та обґрунтуйте їх доцільність.
4. Які переваги мають німецькі програми підготовки бакалаврів дошкільної педагогіки?
5. Яку з розглянутих програм підготовки бакалаврів дошкільної педагогіки Ви б обрали? Обґрунтуйте свою відповідь.

Розділ III

ПРОГРАМИ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ У НІМЕЧЧИНІ

Підвищення якості навчання і виховання, впровадження новітніх педагогічних та інформаційних технологій, поглиблення інтеграції освіти позитивно впливають на рівень кваліфікації, компетентності та відповідальності фахівців усіх напрямів підготовки та перепідготовки. Нові реалії, орієнтація європейського суспільства на демократичні принципи, реорганізація системи дошкільної освіти (зміна співвідношення родинного і суспільного дошкільного виховання, урізноманітнення його форм, багатоваріантність освітньо-виховних програм) зумовлюють необхідність змін і в системі підготовки фахівців дошкільної освіти Німеччини.

Питання підготовки висококваліфікованих кадрів для навчання і виховання дітей дошкільного віку є наразі одним з найважливіших у Європі. Політика ринку праці, економічна конкурентоспроможність та рівність можливостей, гендерна політика, навчання впродовж життя є важливими стимулами для розбудови єдиної загальноєвропейської політики щодо належної турботи про дітей

Відповідно до положень Болонської декларації в Німеччині введена дворівнева система навчання, зокрема підготовка майбутніх вихователів відбувається в університетах і вищих спеціальних школах за освітніми кваліфікаціями бакалавр (Bachelor), магістр (Master). Програми підготовки бакалаврів дошкільної педагогіки були розглянуті нами у другому розділі. Що стосується магістерських програм, то вони представлені не так широко і пропонуються студентам у восьми вищих навчальних закладах ФРН:

Підготовка магістрів дошкільного виховання у ВНЗ Німеччини*

Таблиця 3.1.

<i>Вища професійна школа / Університет</i>	<i>Напрямок навчання</i>	<i>Освітньо-кваліфікац. рівень</i>	<i>Характер здобуття професії</i>
Вища професійна школа Аліс Саломон м. Берлін <i>Alice-Salomon-Fachhochschule Berlin</i>	■ Практичні дослідження в соціальній роботі і педагогіці	■ Магістр	Магістерська програма
Університет м. Бремен <i>Universität Bremen</i>	■ Навчання дітей дошкільного віку	■ Магістр	Магістерська програма, стаціонар
Університет імені Мартіна Лютера м. Галле – Віттемберг з інтернаціональними партнерськими університетами <i>Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg mit internationalen Partneruniversitäten</i>	■ Навчання і виховання дітей дошкільного віку ЕМЕС: European Masters in Early Childhood Education and Care	■ Міжнародна магістерська програма – Master of Art (M.A.) „Joint Master in Early CEC“	Стаціонарне навчання з частковими заняттями через інтернет
Університет м. Аугсбург <i>Universität Augsburg</i>	Елементарна педагогіка	■ Магістр	Основний напрям спеціальності «Педагогіка», стаціонар
Технічний університет м. Дрезден <i>TU Dresden</i>	■ Дошкільна педагогіка	■ Магістр	Магістерська програма, стаціонар
Університет м. Кельн <i>Universität zu Köln</i>	■ Педагогіка раннього дитинства і сімейна педагогіка	■ Магістр	Навчання на стаціонарі.
Педагогічний інститут м. Гейдельберг <i>Pädagogische Hochschule Heidelberg</i>	■ Дошкільне і початкове навчання	■ Магістр	Основна спеціальність, магістерська програма
Педагогічний інститут м. Гейдельберг і Педагогічний Вища професійна школа	■ Виховання безпритульних дітей	■ Магістр	Магістерська програма

м. Фрайбург <i>Pädagogische Hochschule Heidelberg mit Pädagogische Hochschule Freiburg</i>			
--	--	--	--

*Джерело: розроблене нами за [http:// em-es.eu/prog2.asp](http://em-es.eu/prog2.asp)

Найбільше, на нашу думку, заслуговує на увагу магістерська програма Університету імені Мартіна Лютера м. Галле-Віттемберг (Martin-Luther-Universitaet Halle-Wittenberg) з інтернаціональними партнерськими університетами. У 2005 році у рамках програми Європейського Союзу «SOKRATES/ERASMUS» шість європейських вищих навчальних закладів створили спільну програму підготовки магістрів дошкільної педагогіки. Партнерами проекту цієї програми є університети Німеччини (Martin Luther Universität, Halle-Wittenberg), Ірландії (Dublin Institute of Technology) Мальти (University of Malta), Шотландії (University of Strathclyde, Glasgow), Норвегії (Oslo University College) та Швеції (Göteborg University)

«Європейський магістр дошкільного навчання і виховання» (European Masters in Early Childhood Education & Care (EMEC)) – це програма підготовки магістрів, що розрахована на два роки навчання (120 ECTS кредитів) і базується на різних методиках дистанційного навчання та декількох стаціонарних семінарів, робоча мова яких є англійська мова.

Передумовою вступу до магістратури є: наявність диплому бакалавра «Дошкільного навчання і виховання»; вільне володіння англійською мовою; попередня згода студента на участь в обов’язкових інтенсивних міжнародних семінарах; вміння працювати з інтерактивними технологіями.

Метою програми є – підвищена мобільність навчального процесу, самостійне навчання, творче мислення, вдосконалення професійного розвитку магістрантів і їх наукових досліджень на більш вищому рівні.

Підготовка Європейського магістра дошкільного навчання і виховання (EMEC) зосереджена на п’яти ключових питаннях, що визначають сучасні та

майбутні вимоги до європейських фахівців з навчання і виховання дітей дошкільного віку:

- культурна спадщина як приклад та визнання європейської спадщини у системі дошкільного навчання і виховання;
- інвестування та потреба взаємодії загальних цілей політики та підвищення різноманітності сімейних структур, необхідність укріплення громадянських прав дітей;
- забезпечення розвитку та скорочення розриву між якістю та недостатнім розвитком вищої освіти та наукових досліджень у європейських країнах;
- соціокультурні трансформації щодо підвищення вимог до навчання і виховання дітей, пов'язані з соціально-економічними та соціально-культурними змінами, що відбуваються не тільки в закладах освіти, а й у навчанні дітей за допомогою різних формальних і неформальних методів навчання;
- різноманітність та рівність у критичному розумінні культурної та індивідуальної різноманітності з політичної та професійної точки зору.

Ця програма підготовки європейських магістрів дошкільного навчання і виховання забезпечує динамічні умови навчання для учасників шляхом залучення їх до спільної діяльності, у процесі якої на кожного магістранта покладена відповідальність за його особистий та професійний розвиток.

Усі модулі розміщені у режимі on-line на спеціальній інтерактивній навчальній платформі (E-Learning Platform). Інтенсивні семінари, літні школи, спільні дослідницькі проекти здійснюються у неонлайновому, стаціонарному режимі на базах університетів-координаторів програми. Усі студенти забезпечені повним переліком рекомендованої літератури до модулів, вільним доступом до неї як в on-line режимі так і в університетських бібліотеках.

Програма Європейського магістра дошкільного навчання і виховання (European Masters in Early Childhood Education & Care) складається з восьми обов'язкових модулів, кожен по 10 ECTS кредитів (разом 80 ECTS кредитів) та написання магістерської роботи (40 ECTS кредитів):

- Професійне мислення **EDU5844**.
- Перспективи дитинства і дітей у сучасній Європі **EDU5845**.
- Гра і навчання **EDU 5846**.
- Пошуки спільного і відмінного **EDU 5847**.
- Критичні питання навчального плану **EDU5848**.
- Розвиток досліджень, практики і політики раннього дитинства **EDU5849**.
- Естетика дитячої культури **EDU5850**
- Методологія досліджень **EDU5851**
- Магістерська робота **EDU5852**

У першому семестрі магістрантам пропонується три основних модуля у стаціонарному режимі, кожен з яких координується певним партнерським університетом. Так, модуль *«Професійне мислення»* проводиться двотижневим інтенсивним семінаром на Мальті в Державному Університеті Мальти (*University of Malta*). Модуль *«Перспективи дитинства і дітей у сучасній Європі»* координує Дублінський університет (*Dublin Institute of Technology*) Ірландії. Третій модуль *«Гра і навчання»* проводиться у Швеції в Університеті Гетеборг (*Göteborg University*).

Програма другого семестру також містить три «стаціонарні» модулі, а саме : *«Пошуки спільного і відмінного»*, *«Критичні питання навчального плану»*, *«Розвиток досліджень, практики і політики раннього дитинства»*. За проведення цих модулів відповідають партнерські університети Німеччини (*Martin Luther Universität, Halle-Wittenberg*), Шотландії (*University of Strathclyde, Glasgow*), Мальти (*University of Malta*) і Норвегії (*Oslo University College*).

До не інтерактивних модулів третього семестру належать: 1) *«Естетика дитячої культури»*, що координується Шотландією і Норвегією на двотижневому інтенсивному семінарі у Шотландії в Університеті Глазго (*University of Strathclyde, Glasgow*); 2) *«Методологія досліджень»* – проводиться на базі Дублінського Інституту технологій (*Dublin Institute of*

Technology) (Ірландія). На третьому семестрі розпочинається написання магістерської роботи, яка завершується в четвертому семестрі презентацією та захистом робіт в університетах – партнерах. Наочно зміст програми та відповідальні країни-партнери проекту за проведення стаціонарних модулів представлено у таблиці:

Структура програми «Європейський магістр дошкільного навчання і виховання»*

Таблиця 3.2.

	<i>Назва модуля і координатор проведення</i>		
1 Семестр	<i>Професійне мислення</i> Мальта (двотижневий інтенсивний семінар на Мальті, <i>University of Malta</i>)	<i>Перспективи дитинства і дітей у сучасній Європі</i> Ірландія (<i>Dublin Institute of Technology</i>)	<i>Гра і навчання</i> Швеція (<i>Göteborg University</i>)
2 Семестр	<i>Пошуки спільного і відмінного</i> Німеччина (<i>Martin Luther Universität, Halle-Wittenberg</i>)	<i>Критичні питання навчального плану</i> Шотландія (<i>University of Strathclyde, Glasgow</i>), Мальта (<i>University of Malta</i>)	<i>Розвиток досліджень, практики і політики раннього дитинства</i> Норвегія (<i>Oslo University College</i>)
3 Семестр	<i>Естетика дитячої культури</i> Шотландія і Норвегія (двотижневий інтенсивний семінар у Шотландії (<i>University of Strathclyde, Glasgow</i>))	<i>Методологія досліджень</i> Ірландія (<i>Dublin Institute of Technology</i>) і Швеція (<i>Göteborg University</i>)	<i>Магістерська робота</i> Усі партнери проекту
4 Семестр	<i>Написання, презентація та захист магістерської роботи</i>		

* Джерело: розроблено нами за [http:// em-ec.eu/prog2.asp](http://em-ec.eu/prog2.asp)

Розглянемо детальніше деякі модулі програми ЕМЕС.

Модуль «Професійне мислення» (EDU5844) розпочинає знайомство учасників на інтенсивному двотижневому семінарі («літня школа»), містить 250 навчальних годин. Має на меті дослідити усі європейські програми

навчання і виховання дітей дошкільного віку, розширити коло професійних знань.

Під час лекцій, семінарів, дискусійних обговорень, культурних програм літньої школи студенти удосконалять: компетентність в розрізненні позитиву і негативу різноманітних виховних теорій ; компетентність поєднання кращих методів та теоретичних підходів; здатність критично оцінювати методи навчання і виховання.

Після вдалого завершення модуля студенти повинні розширити власне коло поняття професіоналізму виховання і навчання дітей у Європі; по-новому розуміти поняття дитина і дитинство; критично аналізувати основні теоретичні впливи на виховання дітей дошкільного віку; пояснювати явище дитинства; ідентифікувати, як національна політика впливає на дитинство, батьківські та дитячі права; оцінювати і аналізувати власний рефлексивний професіоналізм та вміння приймати власні незалежні рішення.

Студенти, які працюють у парах з учасниками курсу з інших країн, повинні навчитися критично мислити та знаходити компроміс у дискусійних питаннях щодо освітньої політики країни та практики. В кінці модуля студенти мусять представити порівняльний аналіз політики і практики досліджуваних країн, чітко розмежувавши відмінності ключових понять.

Критеріями оцінювання є: глибина знань; розуміння впливів різноманітних методів виховання; розуміння понять «дитина», «дитинство», «професіоналізм»; участь у дискусіях та дебатах; навички досліджень та критичного мислення.

Модуль *«Перспективи дитинства і дітей у сучасній Європі»* (EDU5845) складається з 250 навчальних годин, до яких належать і години на самостійну роботу. Поняття «дитинство» та «дитина» постійно змінюються, як на глобальному рівні так і у національних контекстах. Зміст модуля пропонує дослідити зміну парадигми щодо уявлень про дитину і дитинство. Ключові питання цього модуля включають : права дитини у міжнародному та національних контекстах; соціологія дитинства; дитина та її життя; проблеми спілкування дітей з дорослими.

Після завершення модуля «Перспективи дитинства і дітей у сучасній Європі» студенти розвинуть критичне мислення щодо формулювання та визначення поняття «дитинство», «дитяча дружба»; вивчать сучасну законодавчу документацію прав дитини; визначать перспективи розвитку дитинства; обговорять найважливіші етнічні аспекти дитинства.

Робота студентів буде оцінена за критичним аналізом відповідних текстів та написанням творчих робіт з даної тематики (не менше 3000 слів), глибиною знань та розумінням контексту цих знань.

Модуль «Гра і навчання» **EDU 5846** пропонує студентам під час лекцій, семінарів, відео-конференцій, дискусій всебічно дослідити теорію і практику гри. Мета курсу полягає у виклику знань студентів до розуміння важливості, багатогранності, риторики гри та складного взаємозв'язку між значенням гри для дітей та педагогів. Завершується модуль доповідями студентів про історичний розвиток гри, важливість гри у навчанні через гру, спостереженнями та організацією ігор, демонстрацією розуміння динамічних відносин між культурою, статтю і грою.

Вартим уваги є також зміст модуля «Розвиток досліджень, практики і політики раннього дитинства» EDU5849, що досліджує історичні перспективи розвитку європейських досліджень раннього дитинства та сучасний політичний і соціальний стан дитинства. Оскільки кожна країна мала свою специфічну історію розвитку систем освіти, цей модуль забезпечує студентів можливістю дослідити їх та обґрунтувати провідні європейські тенденції розвитку дошкільної освіти у сучасному контексті. Студенти навчаються аналізувати історичні та ідеологічні конструкції дошкільного навчання і виховання. Для успішного завершення модуля студенти повинні здати збірку аналітичних матеріалів, зроблених на основі огляду журнальних статей та першоджерел з даної проблематики.

Зміст модуля «Естетика дитячої культури» (EDU5850) розрахований на 250 навчальних годин. У цьому модулі студенти досліджують: поняття «дитяча культура» і «культура»; значення естетики в дитячому повсякденному житті, в навчальному процесі, в мистецтві (театр, драма,

література, картини, музика, танець) і в сучасних засобах масової інформації (фільми, телебачення, відео, комп'ютер, комп'ютерні ігри, Інтернет); важливість відносин між творчим потенціалом маленьких дітей, та можливостями, що відкриваються перед ними у вільній грі. Студенти розвивають критичне мислення щодо дитячих естетичних процесів та їх вродженої цінності для дитини, навчаються спостерігати та визнавати естетичну природу дитячого буття, вдосконалюють власні естетичні навички взаємодії з дітьми.

Навчання за програмою підготовки «Європейський магістр дошкільного навчання і виховання» (European Masters in Early Childhood Education & Care) завершується написанням *магістерської роботи*. Метою написання наукової роботи є – об'єднання та розширення розуміння набутих знань та компетенцій у розкритті обраної тематики дослідження. На захист магістерської роботи вони повинні продемонструвати :

- Деталізоване розуміння вибраної теми.
- Ґрунтовний аналіз літератури з предмету дослідження.
- Здатність критично аналізувати процеси.
- Правильно формулювати та оцінювати академічні проблеми.
- Провести невеликий експеримент.
- Розуміння дослідження.
- Етику дослідження.

Навантаження, що відводиться для написання магістерської роботи – приблизно 800- 1000 годин.

Підсумовуючи вищесказане, зазначимо:

- Навчальні магістерські програми кваліфікують студентів для керівних позицій в освітній і науковій сфері. Особливими компетенціями випускників є самостійність використовувати наукові знання і методи, враховуючи їх багатогранність. Потенційними сферами діяльності є робота з дітьми і підлітками, освіта дорослих і перепідготовка, культурна навчальна діяльність, а також діяльність у дослідних установах. При цьому конкретний

спектр завдань охоплює: розробку концепцій освіти; розробку освітніх засобів масової інформації; навчання і перепідготовку вихователів; інтеркультурну роботу з молоддю; керівництво закладами для освіти дорослих; роботу з персоналом в організаціях; освітній менеджмент і менеджмент якості освіти; інтеркультурну освіту дорослих; роботу з мігрантами; музейну і театральну педагогіку, тощо.

- Основними формами навчання за магістерською програмою підготовки є лекції, семінари, дослідницькі проекти і письмовий колоквіум.
- Особлива увага надається самостійній формі навчання, яке відбувається паралельно стаціонарному навчанню і відведене на поглиблене опрацювання поданої на лекціях літератури та на виконання творчих завдань.
- На лекціях подаються наукові знання, презентуються нові програми і навчальні матеріали. На семінарських заняттях опрацьовується зміст фахової літератури в підгрупах і презентується з широкою дискусією перед усією групою усно або письмово у формі курсової роботи; можливим є участь в дослідницькому проекті. Екзаменаційний колоквіум передбачає презентацію, обговорення і оцінювання магістерської роботи.
- Навчання побудовано за модульною системою і містить обов'язкові модулі, написання магістерської роботи і колоквіум.

Підготовка майбутніх вихователів до навчання і виховання дітей дошкільного віку є багатою європейською спадщиною і ці сучасні програми підготовки висококваліфікованих фахівців сприяють неповторній можливості створення єдиної європейської програми досліджень і розвитку у галузі дошкільної освіти.

Література до розділу III

1. Akademie Bad Boll: (1992). Weil die Anforderungen wachsen; Die Ausbildung zur Erzieherin im Spannungsfeld von europäischem Horizont, päd. Praxis und Fachschulentwicklung. Bad Boll. in: Protokolldienst 1992/12
2. Diskowski, Detlef / Schmidt-Nitsche, Ulla: (2000). Schlaglichter auf Reformbestrebungen in der Erzieherinnenausbildung. in: KiTa spezial "Personalentwicklung in Kindertageseinrichtungen II"; S. 40 – 43
3. Dittrich, Jochen: (2000). Europakontakte in der Erzieherinnenausbildung. Bereichernde Erfahrungen mit vielen Ländern. in: Theorie und Praxis der Sozialpädagogik; 2000; Nr. 3; S. 50-51
4. EMEC European Masters in Early Childhood Education & Care. General Framework. Malta, 2007
5. Erasmus Curriculum Development Project grant number 74922-IC-1-2004-1-MT-ERASMUS-PROGUC-4, 2007.
6. European Commission Network on Childcare & other measures to reconcile the employment & family responsibilities of men & women (January 1996) Quality targets in services for young children. Proposals for a ten year action programme.
<http://www.Childcarecanada.org/pubs/other/quality/Qualitypaperthree.pdf>
7. Konrad Franz-Michael. Der Kindergarten. Seine Geschichte von den Anfängen bis in die Gegenwart. Lambertus-Verlag, Freiburg im Breisgau, 2004, ISBN 3-784-532-2.
8. Kultusminister-Konferenz der Länder: (1982). Rahmenvereinbarung über die Ausbildung und Prüfung von Erziehern / Erzieherinnen: -Beschluß der Kultusministerkonferenz vom 24.9.1982-. Bonn. in: abgedruckt in: Arbeitsgemeinschaft für Jugendhilfe (AGJ); Erzieherausbildung zwischen inhaltlich-organisatorischer Weiterentwicklung und administrativen Regelungen; Bonn 1983; S. 202-205

9. Mathias Urban. INTERNATIONALER MASTER-STUDEIENGANG "Early Childhood Education and Care". <http://www.verwaltung.uni-halle.de/DEZERN1/PRESSE/aktuellemeldungen/11urban.htm>
10. OECD Starting Strong. Thematic Review of Early Education and Care. OECD: Paris and OECD (2004) Education at a Glance. OECD Indicators 2004. OECD: Paris.
11. Siraj-Blatchford I., Sylva K., Muttock S., Gildren R. & Bell D. Researching Effective Pedagogy in the Early Years. Department for Education and Skills, Research report RR 356. Her Majesty's stationary Office: Norwich, 2002.
12. Sylva K., Sammons P., Melhuish E., Siraj-Blatchford I. and Taggart B. an Introduction to the Effective Provision of the Pre-school Education (EPPE) Project. Technical Paper 1. London: Institute of Education, 1999.

ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ ДО РОЗДІЛУ ІІІ

1. Розробіть презентаційне повідомлення «Значення міжнародних програм підготовки педагогічних фахівців».
2. Представте проектну роботу «Міжнародна діяльність Вашого ВНЗ з підготовки магістрів дошкільної освіти».
3. Зробіть реферативне повідомлення на тему : «Стипендіальні програми для навчання в університетах за кордоном».
4. Проаналізуйте міжнародну програму «Європейський магістр дошкільного навчання і виховання» (European Masters in Early Childhood Education & Care).
5. З яким зарубіжним університетом Ви б хотіли співпрацювати в рамках магістерської підготовки. Обґрунтуйте свою відповідь.

ВИСНОВКИ

В умовах відкритості відносин європейських країн завданням державної освітньої політики ФРН з підготовки висококваліфікованих педагогів є підготовка фахівців дошкільної освіти європейського зразка. Німецькі вчені Б. Аммерманн (B. Ammermann), З. Бекорд (S. Beckord) наголошують, що педагогічна робота з дітьми дошкільного і молодшого шкільного віку вимагає від вихователів все більшої освіченості, ще ґрунтовніших диференційованих дидактичних знань, ще вищої чуттєвості та більшої любові до дітей.

Уніфіковані стандарти підготовки вихователів стали обов'язковою передумовою освітньої реформи в Німеччині. Ключова роль освіти Німеччини на новому етапі підготовки вихователів полягає в розробці нової парадигми, основою якої є підвищення професіоналізму. Сучасні реалії та процеси євроінтеграції орієнтують на спеціальну підготовку вихователя як гуманістично зорієнтованої особистості, здатної оперативно реагувати на динаміку соціально-економічних процесів, умови власної професійної діяльності, розробляти і впроваджувати нові технології у процес навчання і виховання дітей.

Система вищої освіти ФРН приєднавшись до Болонського процесу ввела двоциклове навчання (ступенева освіта), запровадила кредитну систему, сформувала системи контролю якості освіти, розширила мобільність студентів і викладачів, забезпечила працевлаштуванням випускників. Відповідно до положень Болонської декларації в Німеччині підготовка майбутніх вихователів відбувається в університетах, педагогічних інститутах і вищих професійних школах за освітніми кваліфікаціями бакалавр (Bachelor), магістр (Master). Зміст програм підготовки вихователів побудований за кредитно-модульною системою, і містить тісний зв'язок теорії і практики

Дослідження програм підготовки вихователів показало, що з 2004 року здобути освітньо-кваліфікаційний рівень «Бакалавр дошкільної педагогіки»

стало можливим більше ніж у 25 вищих навчальних закладах Німеччини, раніше такі освітні послуги надавав лише один університет та декілька педагогічних інститутів.

На сьогодні у багатьох вищих школах, вищих професійних школах, професійних академіях, університетах країни розроблена велика кількість навчальних планів зі спеціальності «Навчання і виховання дітей дошкільного віку. Бакалавр педагогіки» (Bachelor of Arts). Зміст цих програм був детально розглянутий у другому та третьому розділах методичного посібника.

Магістерські програми підготовки вихователів пропонуються студентам у восьми вищих навчальних закладах ФРН. Надзвичайно важливими в умовах євроінтеграції є міжнародні програми підготовки вихователів дошкільних закладів, що дають можливість підготувати висококваліфікованих фахівців для усього євро-регіону.

Здійснене дослідження дало змогу розробити творчі завдання для студентів, які рекомендується використовувати у процесі підготовки майбутніх педагогів.

На нашу думку, творче використання прогресивних ідей Німеччини та інших зарубіжних країн щодо підготовки вихователів дошкільних закладів позитивно вплине на вдосконалення вітчизняної системи підготовки фахівців дошкільної освіти відповідно до підвищення якості навчання і виховання, впровадження новітніх педагогічних й інформаційних технологій, поглиблення інтеграції освіти.

Додатки

Додаток А

Таблиця 1.2.

Зміст шкільних та професійних передумов для вступу до Професійної академії соціальної педагогіки*

<i>Вимоги до сертифікації про освітній рівень (Шкільні передумови)</i>	<i>Професійні передумови</i>
<ul style="list-style-type: none">• свідоцтво про неповну середню загальну освіту	<ul style="list-style-type: none">• неперервна освіта та рік передпрактики• закінчена дворічна професійна освіта з соціально-педагогічного фаху, медична освіта реабілітолога• 2 роки передпрактики, рік з якої може бути врахований «добровільний соціальний рік» чи альтернативної служби, 3 роки домогосподарства та нагляду за дітьми• мінімум 4 роки безперервної роботи за фахом
<ul style="list-style-type: none">• Атестат про середню освіту або свідоцтво про успішне закінчення 11-го класу з соціальним нахилом	<ul style="list-style-type: none">• 1 рік передпрактики

*Джерело: розроблене нами за Bernhard Nagel. Der Erzieherberuf in seiner historischen Entwicklung//*Bildung, Erziehung, Betreuung von Kindern in Bayern* 2000, Heft 1, S. 11-13

ПІДГОТОВКА БАКАЛАВРІВ ДОШКІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ У ВНЗ
ФЕДЕРАТИВНОЇ РЕСПУБЛІКИ НІМЕЧЧИНА*

<i>Вища професійна школа / Університет</i>	<i>Напрямок навчання</i>	<i>Освітньо-кваліфікаційний рівень</i>	<i>Характер здобуття професії</i>	<i>Кількість місць</i>
Вища професійна школа м. Есслінген <i>Hochschule Esslingen (FH)</i>	Навчання і виховання дітей дошкільного віку	■ Бакалавр	Навчання на стаціонарі	25 (співбесіда)
Євангелічна вища школа м. Фрайбург <i>Ev. Fachhochschule Freiburg</i>	■ Педагогіка раннього дитинства ■ Навчання дітей дошкільного віку	■ Бакалавр	Навчання на стаціонарі	25
Євангелічна вища школа м. Ройтлінген-Людвігсбург <i>Pädagogische Hochschule Ludwigsburg und Ev. Fachhochschule Reutlingen- Ludwigsburg</i>	■ Дошкільне навчання і виховання	■ Бакалавр	Навчання на стаціонарі, можливе заочне навчання	75: 50 Пед. інст. 25 Єв.вуз
Педагогічний Вища професійна школа м. Швєбіш Гмюнд <i>Pädagogische Hochschule Schwabisch-Gmund</i>	■ Дошкільне і початкове навчання	■ Бакалавр	Навчання на стаціонарі	35
Педагогічний Вища професійна школа м. Вайнгартен <i>Padagogische Hochschule Weingarten</i>	■ Дошкільне і початкове навчання	■ Бакалавр	Навчання на стаціонарі	30
Вища професійна школа м. Мюнхен <i>Fachhochschule Munchen</i>	■ Навчання і виховання дітей	■ Бакалавр	Навчання на стаціонарі	40

	дошкільного віку			
Католицька вища школа м. Мюнхен <i>Katholische Stiftungsfachhochschule Munchen</i>	■ Навчання і виховання дітей дошкільного віку	■ Бакалавр	Навчання на стаціонарі, заочне навчання	30
Вища професійна школа Аліс Саломон м. Берлін <i>Alice-Salomon-Fachhochschule Berlin</i>	■ Виховання і навчання дітей від 0-12 років ■ Помічник вихователя	■ Бакалавр ■ Сертифікат	Навчання на стаціонарі, заочне навчання Заочне навчання	40
Католицька вища школа з соціальної педагогіки м. Берлін <i>Katholische Hochschule für Sozialwesen Berlin (KHSB)</i>	■ Навчання і виховання дітей	■ Бакалавр	Навчання на стаціонарі	вступ за співбесідою
Вища професійна школа м. Потсдам <i>Fachhochschule Potsdam</i>	■ Навчання і виховання дітей дошкільного віку	■ Бакалавр	Навчання на стаціонарі	30
Університет м. Бремен <i>Universitat Bremen</i>	■ Дошкільне і початкове навчання	■ Сертифікат ■ Бакалавр	Заочне навчання Навчання на стаціонарі	25 К-ть змін.щодо річно.
Вища професійна школа прикладних наук м. Гамбург <i>Hochschule für angewandte Wissenschaften Hamburg (HAW Hamburg)</i>	■ Виховання і навчання дітей	■ Бакалавр	Навчання на стаціонарі	40
Євангелічна вища школа м. Дармштадт, Педагогічна академія Елізабетенштіфт (Дармштадт), Фребелівські семінарські заняттями	■ Навчання і виховання дітей в дитинстві	■ Бакалавр ■ Диплом	Комбіноване навчання (Навчання в вузі і академії)	25 в Дармштадті

в м. Касселі та Академії м. Швальмштадт <i>Evangelische Fachhochschule mit Padagogische Akademie Elisabethenstift Darmstadt und evang. Frobelseminar Kassel/Korbach und Hephata-Akademie Schwalmstadt</i>				25 на Фребелівському семінарі
Університет імені Юстуца-Лібіга м. Гісен <i>Justus-Liebig-Universitat GieЯen</i>	■ Освіта і розвиток дітей	■ Бакалавр	Основна спеціальність, стаціонар	60
Вища професійна школа м. Нойбранденбург <i>Fachhochschule Neubrandenburg</i>	■ Навчання і виховання дітей дошкільного віку	■ Бакалавр	Навчання на стаціонарі	20
Вища професійна школа м. Ольденбург-Остфрісланд <i>Fachhochschule Oldenburg / Ostfriesland / Wilhelmshaven (Studienort Emden)</i>	■ Інтегрована педагогіка раннього дитинства	■ Бакалавр	Навчання на стаціонарі	35
Вища професійна школа прикладних наук і мистецтва м. Хільдесхайм <i>NAWK Hochschule für Angewandte Wissenschaft und Kunst – Fachhochschule Hildesheim / Holzminden / Gottingen</i>	■ Навчання і виховання дітей	■ Бакалавр	Навчання на стаціонарі, Заочне вечірнє навчання (Семінари вечірніми, тижневими блоками, на вихідних,)	30
Вища професійна школа м. Білефельд <i>Fachhochschule Bielefeld</i>	■ Педагогіка дитинства	■ Бакалавр	Навчання на стаціонарі	30
Євангелічна вища школа Райнланд-Вестфален-Ліппе та Вища професійна школа м. Бохум <i>Ev. Fachhochschule Rheinland-Westfalen-</i>	■ Дошкільна педагогіка	■ Бакалавр	Навчання на стаціонарі, заочне навчання	30

<i>Lippe(Studienort Bochum)</i>				
Католицька вища школа Норд-Рейн-Вестфален м. Кельн <i>Katholische Fachhochschule Nordrhein-Westfalen (KFH NW)</i> <i>(Studienorte Koln u. Paderborn)</i>	■ Навчання і виховання дітей дошкільного віку	■ Бакалавр	Навчання на стаціонарі	вступ за співбесідою
Вища професійна школа м. Кобленц <i>Fachhochschule Koblenz / RheinAhrCampus Remagen</i>	■ Освітній і соціальний менеджмент раннього дитинства	■ Бакалавр	Заочне навчання	35
Євангелічна вища школа соціальної роботи м. Дрезден <i>Ev. Hochschule für Soziale Arbeit Dresden</i>	■ Педагогіка дитинства	■ Бакалавр	Навчання на стаціонарі. Заочне навчання (Блочні семінари 5 тижнів в семестр)	25
Вища професійна школа м. Магдебург-Стендаль <i>Hochschule Magdeburg-Stendal (FH)(Standort Stendal)</i>	■ Методики дошкільного виховання ■ Навчання, виховання та догляд за дітьми дошкільного віку	■ Бакалавр ■ Бакалавр	Навчання на стаціонарі Заочне навчання для працюючих вихователів	3 2007р.: 51, заплановано до 60 місць
Вища професійна школа м. Кіль <i>Fachhochschule Kiel</i>	■ Навчання і виховання дітей дошкільного віку ■ Педагогіка гри	■ Бакалавр ■ Сертифікат	Навчання на стаціонарі Заочне навчання	24
Вища професійна школа м. Ерфурт <i>Fachhochschule Erfurt</i>	■ Виховання і навчання дітей від 0-10 років	■ Бакалавр	Навчання на стаціонарі, Заочне навчання	35

			(Онлайн-навчання з частковими стаціонарними фазами і практикою)	
Університет м. Ерфурт <i>Universität Erfurt</i>	■ Педагогіка дитинства (дошкільне, шкільне позашкільне навчання і виховання)	■ Бакалавр	Основна спеціальність, стаціонар	
Університет м. Кельн <i>Universität zu Köln</i>	■ Педагогіка раннього дитинства	■ Бакалавр	Навчання на стаціонарі.	
Вища професійна школа м. Вехта <i>Hochschule Vechta</i>	■ Освітні науки раннього дитинства	■ Бакалавр	Заочне навчання	
Педагогічний Вища професійна школа м. Гейдельберг <i>Pädagogische Hochschule Heidelberg</i>	■ Дошкільне і початкове навчання	■ Бакалавр	Основна спеціальність	
Вища професійна школа м. Бохум, <i>Fachhochschule Bochum</i>	■ Навчання і виховання дітей дошкільного віку	■ Бакалавр	Стаціонар	
Вища професійна школа м. Дюссельдорф <i>Fachhochschule Düsseldorf</i>	■ Педагогіка дитинства і домашнє навчання	■ Бакалавр	Основна спеціальність, стаціонар	
Вища професійна школа здоров'я м. Гера <i>SRH Hochschule für Gesundheit Gera gGmbH</i>	■ Міждисциплінарний ранній розвиток дітей	■ Бакалавр	Основна спеціальність, стаціонар	
Вища професійна школа м. Гісен –Фрідберг <i>Fachhochschule Gießen-Friedberg, Standort Wetzlar</i>	■ Дошкільна педагогіка	■ Бакалавр	Основна/ друга спеціальність/ заочне навчання	
Вища професійна школа м. Кельн	■ Навчання і	■ Бакалавр	Основна	

<i>Fachhochschule Köln</i>	виховання дітей		спеціальність, стаціонар	
Вища професійна школа техніки, економіки і культури м. Лейпциг <i>Hochschule für Technik, Wirtschaft und Kultur Leipzig</i>	■ Соціальна робота та підготовка керуючого персоналу для дошкільних закладів	■ Диплом	Заочне навчання	
Євангелічна вища школа м. Нюрнберга <i>Evangelische FH Nürnberg</i>	■ Навчання і виховання дітей	■ Бакалавр	Заочне навчання	
Технічно-економічний Вища професійна школа Саарланду та Католицька вища школа з соціальної роботи Саарбрюкена <i>Hochschule für Technik und Wirtschaft des Saarlands in Koop. mit Katholische Hochschule für Soziale Arbeit Saarbrücken</i>	■ Навчання і виховання дітей раннього віку	■ Бакалавр	Основна спеціальність, стаціонар	
Професійна академія м. Штуттгарт <i>Berufsakademie Stuttgart</i>	■ Соціальна робота в дошкільній педагогіці	■ Бакалавр	Основна спеціальність, стаціонар	
Саксонська професійна академія/ Державна академія Брайтенбрун <i>Berufsakademie Sachsen/ Staatliche Studienakademie Breitenbrunn</i>	■ Соціальна робота в дошкільній педагогіці	■ Бакалавр	Основна спеціальність, стаціонар	
Вища професійна школа менеджменту педагогіки м. Бад Дюррхайм <i>Institut für Pädagogikmanagement (IfPM) Bad Durrheim</i>	■ Менеджмент педагогіки, (SocialBBA)	■ Бакалавр бізнес-адміністрування Bachelor of Business	Заочне навчання	

		Administratio n (BBA)		
Католицька вища школа м. Фрайбург <i>Katholische Fachhochschule Freiburg</i>	■ Менеджмент управління виховними і освітніми закладами	■ Бакалавр	Заочне навчання	
Вища професійна школа м. Потсдам – м. Бранденбург <i>Fachhochschule Potsdam in Koop. mit FH Brandenburg</i>	■ Менеджмент управління дитячими садками	■ Сертифікат	Заочне навчання	
Педагогічний Вища професійна школа м. Карлсруе <i>Pädagogische Hochschule Karlsruhe</i>	■ Мовленнєве і фізичне виховання дітей дошкільного віку	■ Бакалавр	Основна спеціальність, стаціонар	
Отто Фрідріх Університет м. Бамберг <i>Otto-Friedrich-Universität, Bamberg</i>	■ Дошкільна і сімейна педагогіка	■ Бакалавр Bachelor Pädagogik		

*Джерело: Розроблено нами за Tessa C. Hermann. Entwicklung der akademischen Erzieher/innen Ausbildung.– Darmstadt,– Rita Spitzer Druck, September 2007, ISBN 978-3-939470-14-4

**ПЕРЕЛІК ТА АДРЕСИ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ФРН
З ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ВИХОВАТЕЛЬ»**

1. Вища школа м. Есслінген – ***Hochschule Esslingen (FH)***

Flandernstraße 101, 73732 Esslingen, Raum F 01.064

Telefon (0711) 397 – 4503 Telefax (0711) 397 - 4525

www.hs-esslingen.de/sagp

2. Євангелічна вища професійна школа м. Фрайбург – ***Ev. Fachhochschule Freiburg***

Bugginger Straße 38, 79114 Freiburg

Telefon: 0761-47812-0 Telefax: 0761-47812-30

mail@eh-freiburg.de

www.efh-freiburg.de/ba-pfk

3. Педагогічний інститут м. Людвігсбург та Євангелічна вища школа м. Ройтлінген-Людвігсбург – ***Pädagogische Hochschule Ludwigsburg und Ev. Fachhochschule Reutlingen- Ludwigsburg***

Pädagogische Hochschule Ludwigsburg

Reuteallee 46, D-71634 Ludwigsburg

Telefon: +49 7141 140-0 Telefax: +49 7141 140-434

Außenstelle Reutlingen, Pestalozzistr. 53

D-72762 Reutlingen, Postfach 23 44

Telefon: +49 7121 271-9399 Telefax: +49 7121 271-9360

www.ph-ludwigsburg.de

www.efh-reutlingen-ludwigsburg.de

4. Педагогічний інститут м. Швєбіш Гмюнд – ***Pädagogische Hochschule Schwabisch-Gmund***

Oberbettringer Straße 200, D-73525 Schwäbisch Gmünd

Tel. +49 7171 983-0 Fax. +49 7171 983-212

info@ph-gmuend.de

www.ph-gmuend.de

5. Педагогічний Вища школа м. Вайнгартен – *Padagogische Hochschule Weingarten*

Kirchplatz 2, 88250 Weingarten Tel.: 0751/501-8570

www.ph-weingarten.de

6. Вища професійна школа м. Мюнхен – *Fachhochschule Munchen*

Fakultät für angewandte Sozialwissenschaften

Am Stadtpark 20, 81243 München

+49 / (0)89 / 1265-2301/2303 (Sekretariat)

www.sw.fh-muenchen.de

7. Католицька вища професійна школа м. Мюнхен – *Katholische Stiftungsfachhochschule Munchen*

Preysingstr. 83, 81667 München

Telefon: (089) 48092 – 1271

Telefax: (089) 48092 – 1900

www.ksfh.de

8. Вища професійна школа Аліс Саломон м. Берлін – *Alice-Salomon-Fachhochschule Berlin*

Alice-Salomon-Platz 5, 12627 Berlin

Tel.: 99 245-414

www.asfh-berlin.de

9. Католицька вища школа з соціальної педагогіки м. Берлін – *Katholische Hochschule für Sozialwesen Berlin (KHSB)*

Kopenicker Allee 39 – 57, 10318 Berlin

Telefon +49(0)30 – 50 10 10-10

FAX +49(0)30 – 50 10 10-88

studentensekretariat@khsb-berlin.de

www.khsb-berlin.de

10. Вища професійна школа м. Потсдам – *Fachhochschule Potsdam*

Fachbereich Sozialwesen, Friedrich-Ebert-Straße 4

14467 Potsdam

www.sozialwesen.fh-potsdam.de

11. Університет м. Бремен – *Universität Bremen*

Arbeitsgebiet Grundschulpädagogik, Postfach 330440, 28334 Bremen

Tel. 0421- 69220 (alt: -4136)

Fax. 0421-218-4043

ucarle@uni-bremen.de

www.uni4kita.de www.grundschulpaedagogik.uni-bremen.de/lehre/index.html

12. Вища школа прикладних наук м. Гамбург – ***Hochschule fur angewandte Wissenschaften Hamburg (HAW Hamburg)***

Fakultät Wirtschaft und Soziales, Standort Saarlandstraße

Departments Soziale Arbeit und Pflege & Management

Saarlandstr. 30, 22303 Hamburg

Tel. +49.40.428 75-7041/-7043 Fax +49.40.428 75 71 19

www.haw-hamburg.de/sp/

13. Педагогічна академія Елізабетенштіфт (Дармштадт) – ***Padagogische Akademie Elisabethenstift Darmstadt***

Stiftstraße 41, 64287 Darmstadt

Telefon: (06151) 4095-100 Telefax: (06151) 4095-103

E-Mail: pae@elisabethenstift.de

www.elisabethenstift.de/ausbildung/verbund-studiengang.htm

<http://www.ev.froebelseminar.de/Verbundstudiengang.196.0.html>

14. Університет імені Юстуца- Лібіга м. Гісен – ***Justus-Liebig-Universitat Gießen***

Karl-Glöckner-Straße 21 E/B/D/H, 35394 Gießen

Telefon (0641) 99-23001, -24001 Fax (0641) 99-23009

E-Mail dekanat@fb03.uni-giessen.de

<http://www.uni-giessen.de/fb03/>

www.erziehung.uni-giessen.de/studium/wiki.php

15. Вища професійна школа м. Нойбранденбург – ***Fachhochschule Neubrandenburg***

Fachbereich Soziale Arbeit, Bildung und Erziehung

Brodaer Str. 2, 17033 Neubrandenburg

Telefon: (0395) 5693 – 400

E-Mail: klusemann@hs-nb.de www.hs-nb.de

16. Вища професійна школа м. Ольденбург- Остфрісланд – ***Fachhochschule Oldenburg / Ostfriesland /Wilhelmshaven (Studienort Emden)***

Constantiaplatz 4, 26723 Emden

Telefon: 04921-807 – 0 Telefax: 04921-807 – 1000

E-Mail: info@fh-oow.de www.fh-oow.de

<http://www.fh-oow.de/sowe/index.php?id=85>

17. Вища професійна школа прикладних наук і мистецтва м. Хільдесхайм –
***HAWK Hochschule für Angewandte Wissenschaft und Kunst – Fachhochschule
Hildesheim / Holzminden / Gottingen***

Hohnsen 4, 31134 Hildesheim

Telefon+49(0)5121 881-0 Fax+49(0)5121 881-125

<http://www.hawk-hhg.de/sozialarbeitundgesundheit/129367.php>

www.hawk-hhg.de

18. Вища професійна школа м. Білефельд – ***Fachhochschule Bielefeld***

Kurt-Schumacher-Straße 6, D-33615 Bielefeld

Telefon: +49 521 / 106-01 Telefax: +49 521 / 106-7790

E-Mail: info@fh-bielefeld.de www.fh-bielefeld.de/fb4

<http://www.fh-bielefeld.de/article/fh/5803/1/1376?NavCatID=860>

19. Євангелічна вища професійна школа Райнланд-Вестфален-Ліппе –
Ev. Fachhochschule Rheinland-Westfalen-Lippe (Studienort Bochum)

Immanuel-Kant-Strasse 18-20, 44803 Bochum

Telefon +49 [0] 234 3 69 01-0 Durchwahl +49 [0] 234 3 69 01-170

Telefax +49 [0] 234 3 69 01-300

Email DekanatSArb@efh-bochum.de

www.efh-bochum.de

http://www.efh-bochum.de/studium/studiengaenge/ba_elementarpaedagogik.html

20. Католицька вища професійна школа Норд-Рейн-Вестфален м. Кельн –
***Katholische Fachhochschule Nordrhein-Westfalen (KFH NW) (Studienorte
Koln u. Paderborn)***

Wörthstraße 10. D-50668 Köln

Telefon: +49 (0)221 7757 -601 Telefax: +49 (0)221 7757 -631

E-Mail: [rektor\(at\)katho-nrw.de](mailto:rektor(at)katho-nrw.de)

[http://www.katho-nrw.de/katho-nrw/studium-
lehre/studienangebot/bachelorstudiengaenge/](http://www.katho-nrw.de/katho-nrw/studium-lehre/studienangebot/bachelorstudiengaenge/)

21. Вища професійна школа м. Кобленц – ***Fachhochschule Koblenz /RheinAhrCampus Remagen***

RheinAhrCampus Remagen, Südallee 2, 53424 Remagen, Germany

Telefon: +49 (02642) 932-0 Telefax: +49 (02642) 932-301

www.kita-studiengang.de

22. Євангелічна вища школа соціальної роботи м. Дрезден – ***Ev. Hochschule für Soziale Arbeit Dresden***

Semperstraße 2a, 01069 Dresden

Tel: 0351 46902-10 Fax: 0351 47159-93

E-Mail: rektorat@ehs-dresden.de

www.ehs-dresden.de <http://www.ehs-dresden.de/index.php?id=730>

23. Університет імені Мартіна Лютера м. Галле – Віттемберг – ***Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg***

Institut für Pädagogik, Arbeitsbereich Soziologie der Bildung und Erziehung

Franckeplatz 1, Haus 4, D-06099 Halle (Saale)

Fon: +49 (0)345 552 3820 Fax: +49 (0)345 552 7064

urban@paedagogik.uni-halle.de

www.em-ec.eu

www.urban-uni-halle.de

24. Вища школа м. Магдебург-Стендаль – ***Hochschule Magdeburg-Stendal (FH)(Standort Stendal)***

Haus 1, Breitscheidstr. 2 , 39114 Magdeburg

Tel.: (0391) 8 86 42 90

E-Mail: dekanat.sgw@hs-magdeburg.de www.hs-magdeburg.de/fachbereiche

25. Вища професійна школа м. Кіль – ***Fachhochschule Kiel***

Sokratesplatz 1, 24149 Kiel, Germany

Telefon +49 431 210-0 Telefax +49 431 210-1900

E-Mail info@fh-kiel.de

www.sozialwesen.fh-kiel.de

26. Вища професійна школа м. Ерфурт – ***Fachhochschule Erfurt***

Altonaer Straße 25, D-99085 Erfurt

Telefon: (0361) 6700-0 Telefax: (0361) 6700-703

www.fh-erfurt.de/so/studium

ЗМІСТ

ВСТУПНЕ СЛОВО.....	4
РОЗДІЛ I	
ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПІДГОТОВКИ ВИХОВАТЕЛІВ У ФРН.....	7
ЛІТЕРАТУРА ДО РОЗДІЛУ I	18
ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ ДО РОЗДІЛУ I.....	19
РОЗДІЛ 2	
ПІДГОТОВКА БАКАЛАВРІВ ДОШКІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ У ВНЗ НІМЕЧЧИНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	20
ЛІТЕРАТУРА ДО РОЗДІЛУ II.....	40
ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ ДО РОЗДІЛУ II.....	42
РОЗДІЛ 3	
ПРОГРАМИ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ У НІМЕЧЧИНІ.....	43
ЛІТЕРАТУРА ДО РОЗДІЛУ III.....	53
ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ ДО РОЗДІЛУ III.....	55
ВИСНОВКИ.....	56
ДОДАТКИ.....	58

О.В. Сулима

**Підготовка вихователів дошкільних закладів
у Федеративній Республіці Німеччина:
історія, реалії, перспективи**

Методичний посібник

Підписано до друку: 01.09.2010

Тираж 100 прим.